

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra pedagogiky a sociálních studií



BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

David Neradil

Bezpečná cesta dítěte do školy a možnosti prevence

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou práci vypracoval samostatně s použitím pouze pramenů a literatury uvedených v seznamu použité literatury, který je součástí této práce. Elektronická a tištěná podoba bakalářské práce je shodná.

Poděkování

Děkuji tímto vážené paní docentce Libuši Podlahové za odborné, profesionální a vstřícné jednání při vedení této práce, vždy pracující kamarádce Halce Prášilové za motivační, psychickou a odbornou podporu, mým dvěma dcerám za projevenou trpělivost s mnohdy zaneprázdněným otcem a nejvíce své manželce Gabriele, která mi vytvořením klidných rodinných podmínek, pochopením a tolerancí byla po celou dobu realizace bakalářské práce velikou oporou.

Anotace

Jméno a příjmení:	David NERADIL
Katedra:	Ústav pedagogiky a sociálních studií
Vedoucí práce:	doc. PhDr. Libuše Podlahová, Dr.
Rok obhajoby:	2012

Název práce:	Bezpečná cesta dítěte do školy a možnosti prevence.
Název v angličtině:	Safety of children on the way to school, and the possibilities of prevention.
Anotace práce:	Bakalářská práce v teoretické části popisující některé možné rizika, se kterými se dítě prvního stupně základní školy může setkat při své cestě do vzdělávací instituce a v praktické části zkoumající, zda jsou tyto děti schopny rizikové jednání a projevy ze strany současné společnosti identifikovat. Výzkum byl realizován kvantitativní dotazníkovou metodou.
Klíčová slova:	Mladší školní věk, kriminalita, rizikové chování, sociálně patologický jev, primární preventivní činnost, identifikace nebezpečí, základní škola, děti.
Anotace v angličtině:	Bachelor thesis in theoretical section describing some of the possible risks to which the child of primary school may encounter on their way to educational institutions and the practical part of investigating whether these children are able to conduct risk and speeches by contemporary society to identify. Quantitative research was conducted by questionnaire.
Klíčová slova v angličtině:	Younger school age, crime, risk behavior, social pathology, primary prevention activities, hazard identification, primary school, children.
Rozsah práce:	54 stran.
Jazyk práce:	Český jazyk.

Obsah

ÚVOD	6
TEORETICKÁ ČÁST	8
1 CHARAKTERISTIKA DÍTĚTE V OBDOBÍ MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU	8
1.1 Vývoj poznávacích (kognitivních) procesů	9
1.2 Rozvoj motoriky a tělesného vývoje	10
1.3 Emocionální vývoj a socializace	10
2 BEZPEČNOSTNÍ RIZIKA PŘI CESTĚ DÍTĚTE DO ŠKOLY	13
2.1 Dítě jako chodec	13
2.2 Dítě jako spolujezdec v osobním motorovém vozidle	16
2.3 Dítě jako účastník přepravy v hromadném dopravním prostředku	19
2.4 Dítě jako potenciální oběť trestného činu při cestě do školy	20
PRAKTICKÁ ČÁST	22
3 POPIS A PRŮBĚH VÝZKUMU	22
3.1 Cíl výzkumu a stanovení věcných hypotéz	22
3.2 Charakteristika výzkumné metody a výzkumných oblastí	23
3.3 Výběr výzkumného vzorku	24
3.4 Praktický rozbor výsledků jednotlivých otázek dotazníku	25
3.5 Verifikace zkoumaných věcných hypotéz	42
3.6 Návrhy možného doplnění primárního preventivního působení	46
ZÁVĚR	48
Seznam použité literatury	50
Seznam zkratk	51
Seznam tabulek, obrázků a grafů	52
Seznam příloh	54

ÚVOD

Současná moderní společnost je provázána množstvím sociálně patologických jevů, které jsou mimo jiné pravděpodobně způsobeny současnou politickou a ekonomickou situací, v níž se Česká republika momentálně nachází. O jejich přítomnosti jsme každodenně informováni spoustou sdělovacích prostředků, které v mnoha případech zprávami o rizikových a tragických událostech vyplňují celý svůj informační blok. Mnoho jedinců i skupin osob svou nelehkou životní situaci řeší majetkovou či násilnou trestnou činností anebo se snaží svůj stresový stav „vybít“ svým agresivním chováním např. v silniční dopravě při jízdě s motorovým vozidlem. Všem těmto jevům jsou vystaveny děti většiny rodičů, jelikož se s rizikovými projevy sociálně patologických jevů setkávají ve větší či menší míře (záleží na lokalitě jejich bydliště) denně, při své cestě do školy nebo školského zařízení a v poslední době i v samotných vzdělávacích institucích, např. v podobě šikany ze strany svých vrstevníků. Zde jsem si položil otázku, zda jsou děti vůbec schopny identifikovat rizikové projevy ze strany svého okolí, zda jsou na setkání s těmito jevy připravovány a zda jsou schopny při reálném nebezpečí vzniku rizikového chování na toto adekvátně zareagovat.

Tato problematika mě zaujala z hlediska výkonu mé pracovní profese policisty, jelikož při výkonu svých služebních činností a povinností často přicházím do styku s dětmi, které bývají ve většině případů v pozici oběti/poškozeného, ale taktéž v pozici pachatele. Pracovní kontakt s dětmi je u většiny případů provázen přítomností jejich rodičů, kteří bývají rovněž ve dvou pozicích, v pozici zdrcených osob poznamenaných negativní událostí za účasti nebo v přítomnosti jejich dítěte anebo v pozici rodiče, který řeší opět otázku: „Co zase to děcko vyvedlo?“ Bohužel musím z vlastní zkušenosti říci, že v dnešní uspěchané době přítomnost dítěte, které se přímo podílí na procesních úkonech Policie České republiky, není jen vzácný případ. Tudiž jsem si v této práci stanovil za cíl získat informace, které povedou k zodpovězení otázek již položených výše. Oblast svého zájmu jsem zúžil na děti v období mladšího školního věku, tedy žáky prvního stupně základních škol.

Bakalářská práce je tvořena teoretickou a praktickou částí. Je rozdělena na celkem tři okruhy popisujících oblasti vývoje dítěte mladšího školního věku, oblast bezpečnostních rizik při cestě dítěte do školy a oblast výzkumu obsahující i návrhy preventivní činnosti. Výzkum byl proveden kvantitativní dotazníkovou metodou a realizován na Základní škole Horní Moštěnice a na Základní škole U Tenisu, Přerov.

Pro tvorbu práce byly využity poznatky z odborné literatury, metodických pokynů Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, z veřejně elektronicky šířených informací a z veřejně publikovaných zdrojů Ministerstva vnitra České republiky.

TEORETICKÁ ČÁST

1 CHARAKTERISTIKA DÍTĚTE V OBDOBÍ MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU

Jelikož praktická část této práce se zabývá dětmi prvního stupně základních škol, považuji za důležité toto období dospívání nazývané „mladší školní věk“, blíže přiblížit a stručně charakterizovat.

Mladší školní věk je zpravidla vymezen obdobím od 6-7 let do 11-12 let, kdy s prvními známkami pohlavního dospívání nastupuje období prepubescentní. Významnými psychology je toto období prezentováno rozdílnými charakteristikami, např. Sigmund Freud ve své psychoanalytické vývojové periodizaci toto období nazývá „stádiem latence“, ve kterém se dítě zaměřuje především na osvojování poznatků, které získává při své socializaci, enkulturaci a při plnění školních povinností, z nichž plynou společenské nároky posilující jeho superego. Významný český psycholog Václav Příhoda ve svém díle *Ontogeneze lidské psychiky* (1977) popisuje svou biopsychologickou vývojovou periodizaci, kde je toto období nazváno „prepubescentním“ a je součástí třetí části vývoje člověka označeného jako „druhé dětství“.¹ Pro příklad zde můžeme vzpomenout i J. Piagetovu kognitivní vývojovou periodizaci, kde je v období mladšího školního věku dítěte jeho logické názorné myšlení nahrazeno již konkrétními logickými operacemi a taktéž vzpomeneme vývojovou psychosociální periodizaci E. H. Eriksona, která je vázána na společenské, kulturní a historické podmínky vývoje dítěte, kde je toto období charakterizováno snahou dítěte proti pocitům vlastní méněcennosti. „Langmeier (1983) charakterizuje tuto etapu jako věk střízlivého realismu, dítě - školák je zaměřen na svět, jaký je, chce ho pochopit (předškolák je více orientován na vlastní přání a fantazii, dospívající na to, co by mělo být správné, ideální a na sebe, na své nitro). Tendenci k realismu můžeme vypozaovat v řeči, kresbě, písemném projevu, zájmech, četbě i ve hře. Na začátku tohoto období je školák zpravidla hodně závislý na autoritě (naivní realismus), ke konci je jeho přístup s blížícím se dospíváním kritičtější (kritický realismus).“²

Na období mladšího školního věku je mnohdy nahlíženo jako na období, ve kterém dítě neprochází žádnými obrovskými změnami, které jsou charakteristické pro jiná období

¹ PŘÍHODA, V. *Ontogeneze lidské psychiky*. I-IV. 1. Vyd. Praha: SPN, 1974.

² PETROVÁ, A. *Období mladšího školního věku*. In *Přehled vývojové psychologie*. 2. Vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. Kapitola 10, s. 93.

lidského vývoje, avšak i tato etapa má své specifické znaky vývojových změn v oblasti tělesného vývoje a rozvoje hrubé a jemné motoriky, v oblasti poznávacích procesů i v oblasti emocionálního vývoje a socializace dítěte.

1.1 Vývoj poznávacích (kognitivních) procesů

Petrová uvádí, že poznávací procesy dítěte jsou spojeny s jeho rostoucí aktivitou ve škole. Školákovi nevyhovuje pasivní přijímání informací, chce se všeho sám zúčastnit, pochopit souvislosti předmětů a jevů, je v tomto ohledu pozorný, vytrvalý, zvědavý a soustavný. Poznávací procesy jsou stále úzce spjaty s city. Vnímání se stává cílevědomým aktem, přestává mít ráz náhodnosti, stává se pochodem zaměřeným na poznávání podstaty vlastností předmětů a jevů, svět se školákovi rozšiřuje v prostoru i čase, objevuje nové vztahy a souvislosti. Rostoucí schopnost analyzovat a diferencovat umožňuje stále kvalitnější poznávání.³

„Na počátku školního věku (podle Piageta kolem sedmi let) je dítě schopno skutečných logických operací, pravým úsudkům odpovídajícím zákonům logiky, bez dřívější závislosti na viděné podobě. Stále se ovšem i toto logické usuzování týká jen konkrétních věcí a jevů, obsahů, které si lze názorně představit. Teprve na počátku dospívání – kolem jedenácti let – je dobře se vyvíjející dítě schopno vyvozovat soudy i zcela formálně, i když si nemůže obsah konkrétně představit.“⁴ Schopnost tvoření konkrétních myšlenkových operací je doplněna představivostí (schopnost vybavit si v paměti v minulosti získané vjemy), která je v období mladšího školního věku u dítěte na vrcholu. Dítě, na rozdíl od předškolního věku, již rozlišuje skutečnost od fantazie a tím stále více proniká do reality života. Důležitou součástí vývoje dítěte v této fázi dospívání je taktéž rozvoj pozornosti, která má nezanedbatelný vliv na kvalitu dalších poznávacích procesů podílejících se na získávání vědomostí z oblasti školního učení. *„Vývoj pozornosti je závislý na dosažení určitého stupně zralosti CNS. Pozornost je jedním z prostředků regulace psychické aktivity.*

Závisí na ní:

- *Aktuální orientace v prostředí a uvědomění jeho nároků i míry jejich splnění.*

³ PETROVÁ, A. Období mladšího školního věku. In *Přehled vývojové psychologie*. 2. Vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. Kapitola 10, s. 94.

⁴ LANGMAIER, J., KREJČIŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, 2. Aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2006, s. 124-125.

- *Přispívá ke koordinaci a integraci minulých skutečností a aktuálních poznatků.*
- *Je významnou složkou kontroly a plánování budoucí činnosti.*

Kapacita i kvalita pozornosti se v průběhu školního věku zvyšuje.“⁵

1.2 Rozvoj motoriky a tělesného vývoje

Rozvoj tělesného vývoje a motoriky (hrubé i jemné) je závislý na tělesném růstu dítěte, které je u každého individuální. *„Období mladšího školáka je ohraničeno první a druhou strukturální přeměnou organismu. Po přechodné disharmonii na počátku období se školní dítě jeví většinou harmonicky rozvinuté, avšak musíme počítat s velkými individuálními rozdíly (jak je již uvedeno výše), včetně rozdílů pohlaví. Biologický věk nemusí vždy korespondovat s kalendářním, individuální růstové i hmotnostní křivky se často značně liší.“⁶*

V oblasti motoriky dochází ke zpřesňování pohybů, které jsou právě tak rychlejší, účelnější a koordinovanější. Děti mají větší radost z pohybu a ze sportovních aktivit vyžadujících např. obratnost, protože mohou dosahovat velmi dobrých výsledků, které je kladně motivují k další činnosti a zvyšují jejich postavení ve vrstevnické skupině. *„Motorické pohyby jsou však také závislé i na vnějších podmínkách – jsou-li vhodně podporovány, vykazují rychlejší a diferencovanější vzestup. Rozdíly mezi dětmi v pohybových dovednostech mohou být tedy podmíněny zčásti tím, jak je rodiče v tomto směru povzbuzují, nebo naopak tlumí ze strachu, aby si nějak neublížili.“⁷*

Pohyb je nedílnou součástí vyučovacího procesu i denního režimu dítěte, při kterém dochází k psychickému uvolnění, jenž vrací dítě do duševní pohody.

1.3 Emocionální vývoj a socializace

Vstupem dítěte do školy začíná jeho výrazné začleňování do společnosti – zvyšuje se tlak a působení na jeho celkovou socializaci. Již není ovlivňováno pouze primárními subjekty své rodiny, popř. činiteli předškolního působení mateřských škol, ale ve velké části dne je na

⁵ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie 1. : Dětství a dospívání*. Vydání 1. Praha: Karolinum, 2005, s. 255-256.

⁶ PETROVÁ, A. Období mladšího školního věku. In *Přehled vývojové psychologie*. 2. Vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008. Kapitola 10, s. 94.

⁷ LANGMAIER, J., KREJČÍŘKOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, 2. Aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2006, s. 120.

něho přímo působeno pedagogickými pracovníky, spolužáky a dalšími subjekty, kteří se podílejí na tvorbě klimatu školy a školských zařízení.

Dítě je v tomto období ovlivňováno mnoha činiteli, z nichž Vágnerová uvádí tyto:

- a) **„Rodina** – představuje bazální sociální a emoční zázemí, ale zároveň ovlivňuje i extrafamiliární uplatnění dítěte, např. svými nároky na školní výkon a jeho hodnocením, resp. oceněním.
- b) **Škola** – je významnou institucí, která umožňuje rozvoj obecně sociálně požadovaných a ceněných kompetencí i způsobů chování. Jejím prostřednictvím získává dítě předpoklady k dalšímu společenskému uplatnění.
- c) **Vrstevnická skupina** – umožňuje rozvoj jiných vlastností a dovedností, které jsou užitečné pro život v lidském společenství. S vrstevnickou skupinou se dítě postupně stále více ztotožňuje, rozvíjejí se zde symetrické vztahy, vrstevníci představují dostupný model chování i výkonu, dítě se s nimi může srovnávat a snažit se dosáhnout stejné úrovně.

*Každý z těchto sociálních činitelů má své teritorium (dům, škola, třída, hřiště, apod.).*⁸

Dítě se ve školním prostředí i mimo něj stále učí dokonalejšímu porozumění a pochopení různým názorům, sdělením, přáním a potřebám rozličných lidí, tím se tedy stále více vymezuje jeho schopnost sociálního porozumění. Současně narůstá i schopnost sebeřízení, čili seberegulace. Schopnost dítěte přesunout svůj probíhající zájem o uspokojující činnost (např. hru) na pozdější dobu a věnovat se školní činnosti (např. soustředit svou pozornost na výklad učitele) je jednou z podmínek školní zralosti dítěte. „*Narůstající sebeovládání je výsledkem dvou vzájemně se ovlivňujících faktorů:*

- a) **Emoční reaktivita**, která je do značné míry založena biologicky – temperamentově (jde o míru dráždivosti, impulzivity, ale i sklon k inhibici reakcí vlivem úzkosti apod.). Tato složka je značně ovlivňována celkovým dozráváním organismu – s věkem se emoce stávají modulovanějšími a stabilnějšími, jejich ovládání nevyžaduje takové úsilí.
- b) **Volního ovládání emočních reakcí** – expresivní emoční reakce malého dítěte mají v podstatě automatický charakter a předškolní dítě je dokáže korigovat jen v omezené míře, ale ve školním věku je dítě již schopno podle potřeby tuto primární automatickou emoční reakci nebo impulz k akci vůlí lépe potlačit

⁸ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie 1. : Dětství a dospívání*. Vydání 1. Praha: Karolinum, 2005, s. 267.

a jednat záměrně a plánovitě. To mu umožňuje i déle se soustředit na zvolenou činnost a také vůli modulovat i průběh a intenzitu vnitřního prožitku.

*Vývoj v obou oblastech pak přispívá k narůstající odolnosti dítěte vůči zátěži i k větší adaptibilitě.*⁹

Dítě si již samo klade vzdálenější cíle vyžadující jeho dlouhodobé volní úsilí, přičemž k dosažení zvoleného cíle je schopno vynaložit notnou dávku vytrvalosti. Emočně seberegulující schopnosti jsou významnou součástí celkové sociální obratnosti dítěte a mají nemalý vliv na přijetí dítěte vrstevnickou skupinou. Děti s vyvinutou schopností sebekontroly bývají v kolektivu více oblíbenými než děti, které s ovládnutím svých emocí mají problém a z tohoto důvodu jednají spíše impulzivně, často bývají odsunuty na okraj skupiny. Tyto děti ve většině případů taktéž zaostávají ve vývoji emočního porozumění, tudíž se jim nedaří rozlišit, které pocity, přání nebo motivy je možno před svým okolím ukrýt, postrádají schopnost porozumění možnosti ambivalentních prožitků. Opoždění vývoje emočního porozumění může být u dětí způsobeno různými příčinami, vždy se však jedná o konkrétní, individuální a sociální zkušenosti, které se mohou objevit např. u týraných či zanedbávaných dětí.

V mladším školním věku příchodem do školy dochází u dítěte taktéž k osvojování sociálních rolí. *„Škola je institucí, která se dítěti jeví jako mocná, mocnější než rodiče, protože i oni musí její rozhodnutí respektovat. Ve škole dítě získává nové role, které pro ně mohou mít různý osobní význam, mohou být různě uspokojující či zatěžující.*

- **Role školáka** – dítě, které už chodí do školy a vzhledem k tomu získává určité sociální postavení. Jde o obecnější roli, která v sobě zahrnuje následující a více diferencované role.
- **Role žáka** – určité školy a konkrétní třídy.
- **Role spolužáka** – vymezuje vztahy k dětem, které chodí do stejné třídy.

*Škola dítěti umožňuje postupnou integraci do společnosti.*¹⁰

Z přijatých rolí, i z postavení své osoby ve vrstevnické skupině, si dítě osvojuje sebepojetí a sebehodnocení, která jsou v období mladšího školního věku poměrně stabilní. Pozitivní sebehodnocení hraje významnou roli v duševním zdraví dítěte – školáka.

⁹ LANGMAIER, J., KREJČÍŘKOVÁ, D. *Vývojová psychologie*, 2. Aktualizované vydání. Praha: Grada Publishing, 2006, s. 131.

¹⁰ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I. : Dětství a dospívání*. Vydání 1. Praha: Karolinum, 2005, s. 283-284.

2 BEZPEČNOSTNÍ RIZIKA PŘI CESTĚ DÍTĚTE DO ŠKOLY

Při vyslovení věty „bezpečná cesta dítěte do školy“ si většina z nás vybaví raní dobu, kdy je na chodnících, v hromadných dopravních prostředcích i na silnicích viděn pohyb dítek, které se různým způsobem přibližují každý ke svému vzdělávacímu zařízení. Některé děti se „loudají“, nespěchají a některé naopak míří ke své škole takovým způsobem, že ať už vědomě či nevědomě nevěnují pozornost všem nebezpečným a rizikovým faktorům, které jim při jejich cestě hrozí. Každý rodič je hromadnými sdělovacími prostředky každodenně „masírován“ zprávami o narůstající kriminalitě, vzrůstající dopravní nehodovosti a agresivitě současných bezohledných řidičů, proto je rád, když se mu dítě opět vrátí ze školy bez jakéhokoliv zranění nebo traumatizujícího zážitku.

Při cestě do školy je největším rizikem fakt, že se dítě stane účastníkem dopravní nehody, obětí trestného činu nebo jiného protiprávního jednání. Velký podíl na skutečnosti, že dítě bude či nebude přímým aktérem těchto popsanych událostí, má především výchovné a preventivní působení činitelů, kteří se podílejí na jeho socializaci a taktéž způsob, jakým se dítě do školy dostává.

2.1 Dítě jako chodec

Každé dítě má svou cestu do školy jinou. Některé ujde pouze několik desítek metrů a nemusí překonávat žádné nástrahy, jiné mají cestu ztíženou např. několika přechody vozovky, děti ve městech jsou vystaveny hustějšímu dopravnímu provozu, děti na vesnicích a na předměstí menšímu. Rodiče by měli na začátku školního roku dodržet několik osvědčených rad, které minimalizují riziko, že se jejich dítě stane účastníkem dopravní nehody. Měli by s dítětem projít celou trasu do školy, ukázat mu bezpečná místa pro přecházení, a vysvětlit dítěti zásady bezpečného přecházení, a to zejména:

- Najít bezpečné místo k přecházení (tj. tam kde má dostatečný rozhled a je tam vyznačený přechod pro chodce).
- Vždy se zastavit, rozhlédnout na obě strany, rychle, ale nikoli zbrkle přejít.
- Nikdy nepřecházet mezi zaparkovanými vozidly nebo zpoza rozměrných předmětů (kontejner, reklamní poutač, apod.).

Vhodné je, aby rodiče doprovázeli mladší děti na cestě do školy raději několik dnů, aby získali jistotu, že se dítě v dopravním prostředí pohybuje bezpečně; je nutné dítě upozornit na nebezpečí vyplývající z jeho pohybu v dopravním prostředí – realitou je, že dítě není ničím chráněno, případný střet s vozidlem vždy „prohraje“ dítě. Doporučuje se samostatnou cestu dítěte bez doprovodu tajně zkontrolovat a zjistit, jestli si i bez doprovodu opravdu samostatně poradí v dopravních situacích.¹¹

I přes důkladné vysvětlení zásad bezpečného chování v dopravě je nutno počítat se skutečností, že dítě přichází do školy v různém psychickém rozpoložení, které mu mnohdy brání dostatečně se věnovat pozornosti na svou přítomnost v silničním provozu. S tímto by měl každý řidič motorového vozidla počítat a při spatření dítěte v blízkosti silniční komunikace přizpůsobit svou rychlost vozidla na takovou úroveň, aby byl schopen včas a adekvátně zareagovat na rizikové chování dítěte.

Míra ohrožení dětí - chodců je zvyšována taktéž vlivem špatné viditelnosti v důsledku špatného počasí. „Vidět a být viděn“ je základní pravidlo bezpečnosti na silnicích, na které by měli pamatovat nejen děti, ale i rodiče při vhodném zvolení oblečení, ve kterém posílají své dítě do školy, potažmo do silničního provozu. V současné době je kladně hodnocen trend, vybavovat dítě reflexními doplňky, ať už jako součást oblečení nebo věcí, které mají při sobě (školní aktovka), jelikož tyto prvky výrazně zvyšují pravděpodobnost, že dítě bude za snížené viditelnosti řidičem motorového vozidla spatřeno a tento bude mít dostatek času na případný úhybný manévr, kterým se vyhne střetu s dítětem – viz Obrázek č. 1.

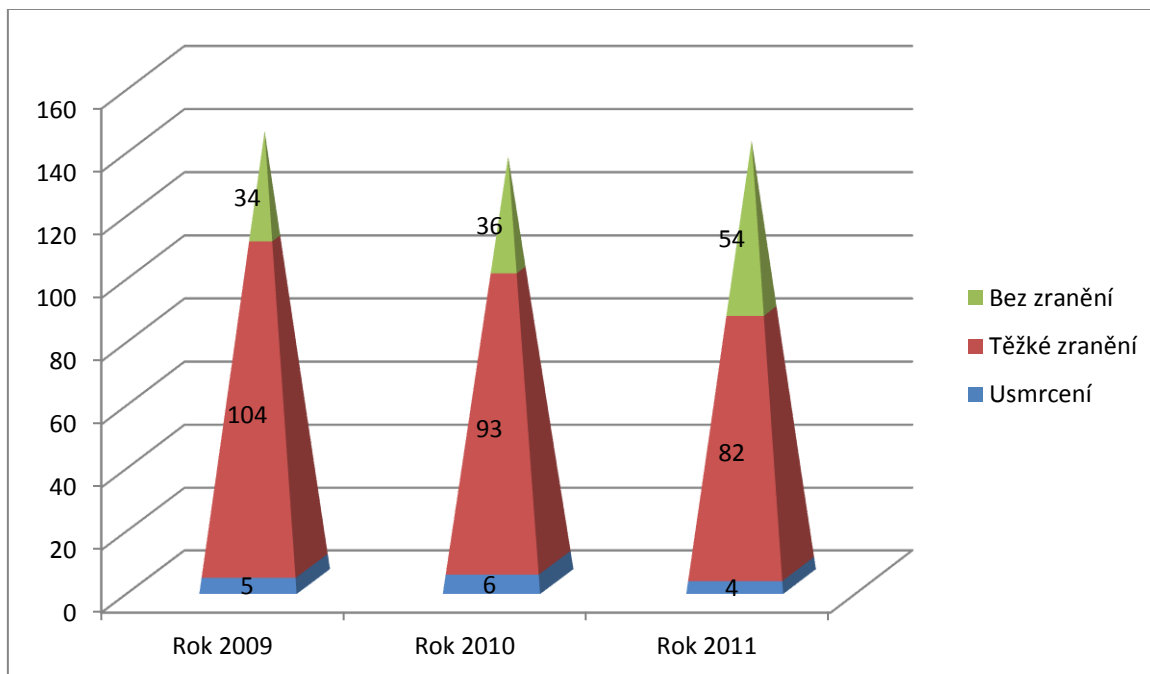


Obrázek č. 1: Viditelnost řidiče v závislosti na zvoleném oblečení.

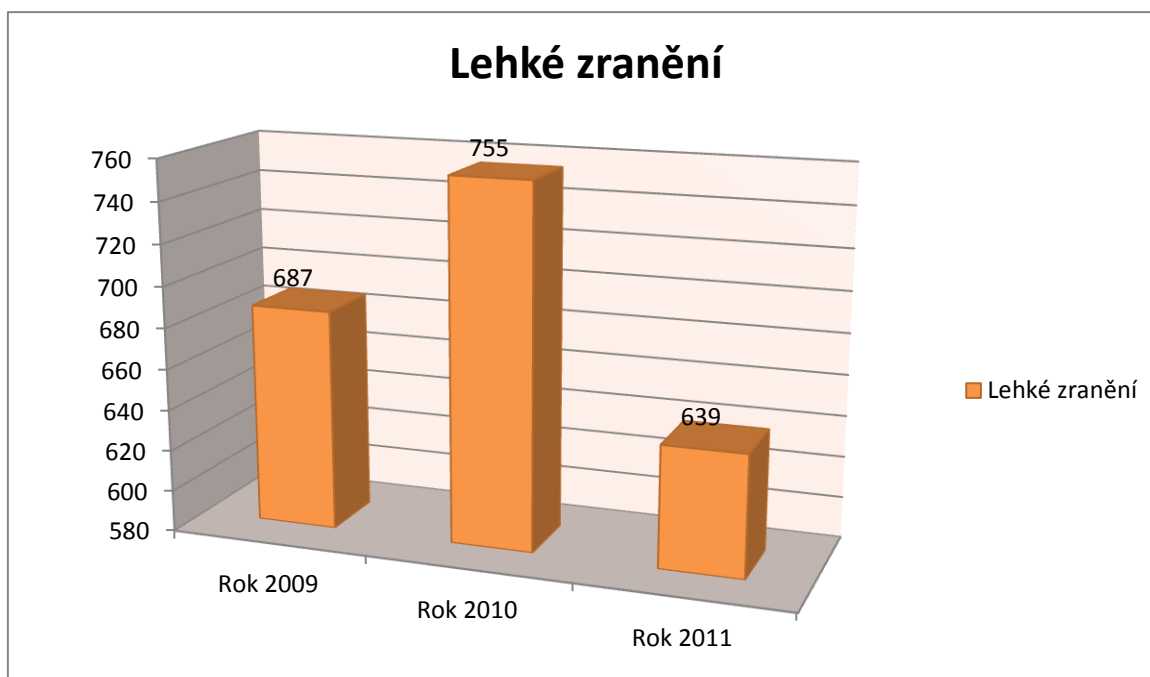
(zdroj: www.ibesip.cz).

¹¹ *iBESIP: Cesta do školy* [online]. Ministerstvo dopravy, © 2005-2010, poslední aktualizace 19. října 2010 [cit. 20. února 2012]. Dostupné z: <http://www.ibesip.cz/Temata/Deti/Cesta-do-skoly>

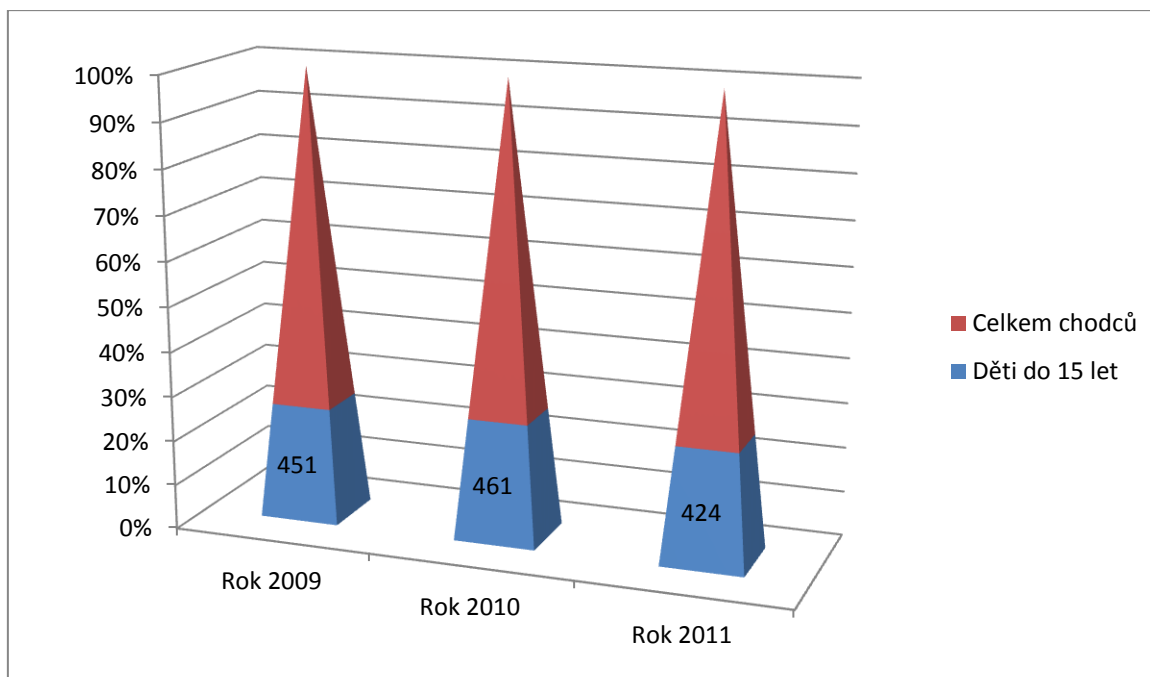
Z dostupných zdrojů Ministerstva vnitra České republiky (dále MV ČR) bylo zjištěno, že podíl dětí – chodců na statistických ukazatelích dopravní nehodovosti v České republice není zanedbatelný (viz. Graf č. 1, Graf č. 2, Graf č. 3, Tabulka č. 1), tudíž by se osvětě a preventivnímu působení v této oblasti měla věnovat výrazná pozornost.



Graf č. 1: Dopravní nehody za účasti dětí - chodců do 15 let
(zdroj Graf č. 1, Graf č. 2: Statistika MV ČR).



Graf č. 2: Dopravní nehody za účasti dětí – chodců do 15 let (lehké zranění).



Graf č. 3: Dopravní nehody přímo způsobené chodci v období 2009-2011

(zdroj: Statistika MV ČR).

	Usmrceno	Těžké zranění	Lehké zranění	Bez zranění	CELKEM
Rok 2009	5	104	687	34	830
Rok 2010	6	93	755	36	890
Rok 2011	4	82	639	54	779

Tabulka č. 1: Dopravní nehody za účasti dětí – chodců za období 2009-2011

(zdroj: Statistika MV ČR).

2.2 Dítě jako spolujezdec v osobním motorovém vozidle

Přeprava dítěte do školy vlastním dopravním prostředkem se může jevit jako nejbezpečnější způsob, avšak i při této přepravě dochází k častým dopravním nehodám, které mívají v mnoha případech tragické následky. V mnoha vyspělých zemích od této přepravy upouštějí a raději volí přepravu svých dětí formou tzv. školských autobusů. Tragickým následkům dopravních nehod je možno předejít zejména zodpovědným chováním řidiče, který bývá ve většině případů sám rodič. Poukazují zde zejména na porušování povinnosti být za jízdy připoután bezpečnostním pásem, jenž je upravena v Zákoně o provozu na pozemních

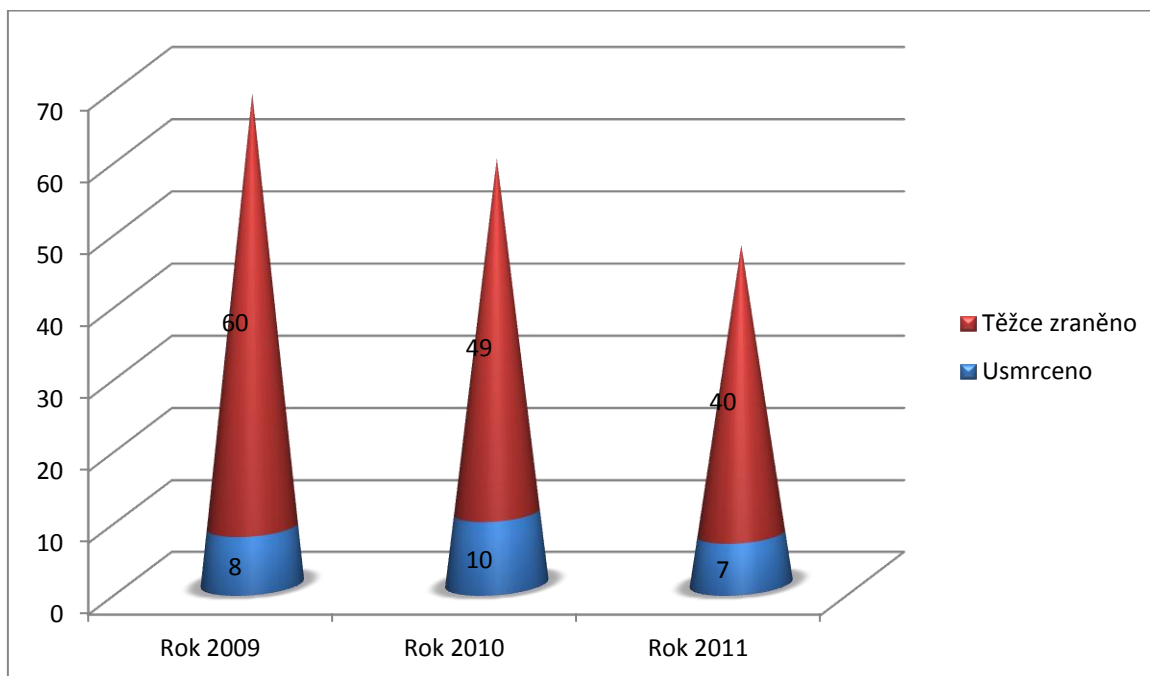
komunikací č. 361/2000 Sb., konkrétně v ustanovení § 6 Povinnosti řidiče, kde je stanoveno, že řidič motorového vozidla je povinen:

- Být za jízdy připoután na sedadle bezpečnostním pásem, pokud jím je sedadlo povinně vybaveno podle zvláštního právního předpisu,
- nepřpravovat ve vozidle kategorie M1, N1, N2 nebo N3, které není vybaveno zádržným bezpečnostním systémem
 - a) dítě mladší tří let,
 - b) dítě menší než 150 cm na sedadle vedle řidiče,
- přepravovat ve vozidle kategorie M1, N1, N2 nebo N3, které je vybaveno zádržným bezpečnostním systémem, dítě, jehož tělesná hmotnost nepřevyšuje 36 kg a tělesná výška nepřevyšuje 150 cm, pouze za použití dětské autosedačky; při této přepravě
 - a) dítě musí být umístěno v dětské autosedačce, která odpovídá jeho hmotnosti a tělesným rozměrům,
 - b) na sedadle, které je vybaveno airbagem, který nebyl uveden mimo činnost, nebo pokud byl uveden mimo činnost automaticky, nesmí být dítě v dětské autosedačce přepravováno čelem proti směru jízdy,
- umístit a upevnit dětskou autosedačku na sedadle a dítě do dětské autosedačky podle podmínek stanovených výrobcem dětské autosedačky v návodu k použití této dětské autosedačky,
- přepravovat ve vozidle kategorie M1, N1, N2 nebo N3, které je vybaveno zádržným bezpečnostním systémem, dítě, jehož tělesná hmotnost převyšuje 36 kg nebo tělesná výška převyšuje 150 cm, pouze je-li dítě za jízdy připoutáno bezpečnostním pásem.

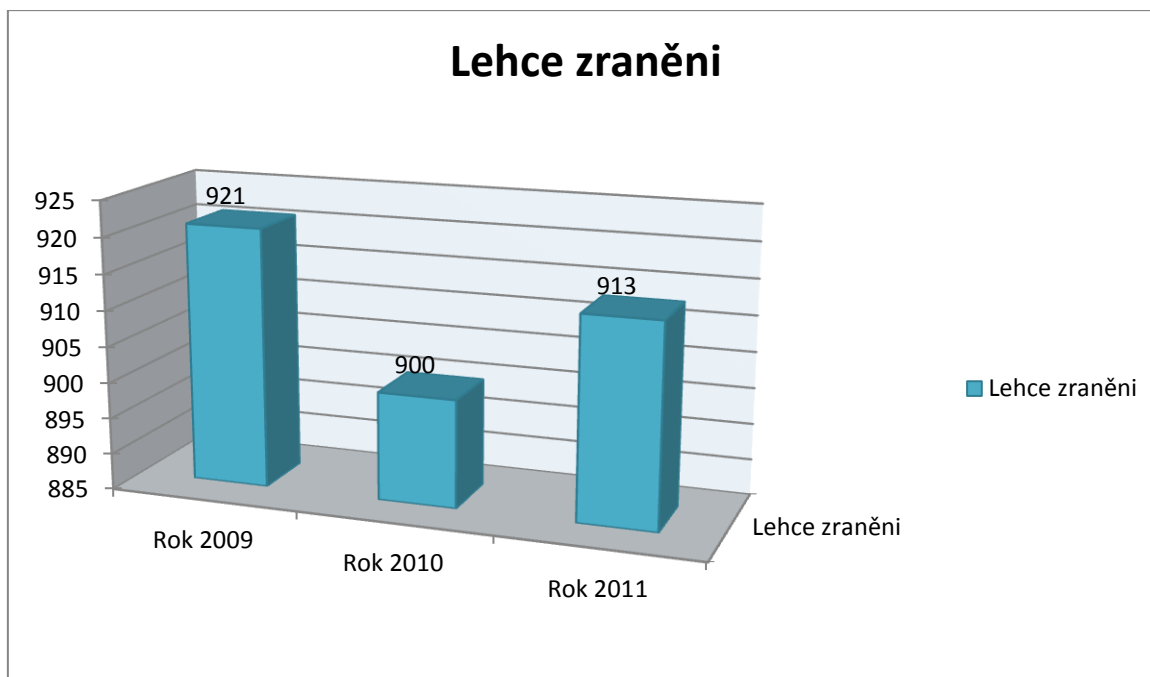
Spoléhat se na domněnku, že se na krátkém úseku při cestě do školy nemůže nic přihodit a tudíž není potřeba dítě poutat je velkou nezodpovědností řidiče, jelikož tento sice může ovlivnit svůj způsob jízdy a své reakce na vzniklé dopravní situace, ale v žádném případě již nemá vliv na reakce ostatních účastníků silničního provozu, kteří mohou být pod vlivem alkoholu nebo jiných omamných a psychotropních látek nebo jen mohou být unaveni po dlouhé, náročné jízdě, následkem čehož usnou a způsobí dopravní nehodu. Řidič by si taktéž měl uvědomit, že ke zranění nepřipoutaného dítěte ve vozidle nemusí dojít pouze při vzniklé dopravní nehodě, ale toto se může zranit i při pouhé jeho reakci na vzniklé nebezpečí, jako je např. prudká změna směru jízdy vozidla nebo agresivní brzdění, za účelem vyhnoutí se

střetu s jiným předmětem. Dítě, stojící zpravidla uprostřed mezi sedadly řidiče a spolujezdce, odkud má patřičný rozhled, bývá při agresivním brzdění nebo čelním nárazu katapultováno vpřed do čelního skla, kde dochází k jeho zranění, v tom lepším případě jenom ke zranění. Obraz dítěte, které při střetu mine řidiče a před tímto narazí do čelního skla, si tento odnese na celý zbytek života a je v mnoha případech příčinou jeho následného psychického zhroucení.

Dle níže získaných statistických údajů ze zdrojů MV ČR vyplývá (Graf č. 4 a Graf č. 5), že počet dětí, které jsou účastny dopravních nehod, při kterých dojde k jejich zranění, příp. i smrti je velmi vysoký. Řidič – rodič vozidla by si měl při usednutí za volant uvědomit, že má zodpovědnost nejen za svou osobu, ale i za osobu dítěte ve vozidle a k ostatním účastníkům silničního provozu a podle toho upravit svůj styl jízdy a dbát potřebného zodpovědného chování.



Graf č. 4: Dopravní nehody s účastí dětí - spolujezdců do 15 let
(zdroj: Statistika MV ČR).



Graf č. 5: Dopravní nehody s účastí dětí – spolujezdců do 15 let
(zdroj: Statistika MV ČR).

Cestu do školy osobním vozidlem je však možno využít i k příznivým výchovným účelům. Dítě získává mnoho informací o silničním provozu, které může následně použít při své samostatné cestě do školy. Řidič vozidla může během jízdy komentovat jednání druhých účastníků silničního provozu (samozřejmě v kladném případě), upozorňovat dítě na správné či nesprávné počínání chodců, jejich využívání přechodů, způsobů přecházení vozovky a taktéž může dítě upozornit na nebezpečí, která mu mohou v určitých úsecích a v určitých situacích hrozit. Řidič vozidla by při přepravě dítěte neměl dávat najevo své negativní emoce následně způsobující přenesené agresivní chování v dopravě na dítě a jeho netolerantnost vůči ostatním účastníkům silničního provozu.

2.3 Dítě jako účastník přepravy v hromadném dopravním prostředku

Prostředky hromadné přepravy osob využívají jak děti při cestě do školy ve městě, tak i děti na vesnicích. Ve městech jsou zpravidla využívány autobusy, trolejbusy a tramvaje, pro přepravu do základních škol na vesnicích děti s okolních lokalit využívají vlaková a autobusová spojení. Nejvíce je dítě ohroženo při výstupu z dopravního prostředku a při jeho příjezdu na stanoviště zastávky. Nevhodné chování skupiny dětí na zastávce může způsobit pád dítěte nebo jiné osoby před příjíždějící dopravní prostředek, jehož řidič již nebude

schopen zareagovat způsobem, kterým by se vyhnul střetu s touto osobou. Vzhledem k tělesné stavbě dítěte a rozměrům vozidla, ať kolejového či kolového, bývají následky zranění velmi těžké i smrtelné.

Při výstupu dítěte z dopravního prostředku (není zde myšlen vlak, pokud dítě z tohoto nevystupuje mimo nástupiště směrem do kolejiště) je velké riziko, že dítě vběhne do dráhy kolem projíždějícího vozidla, jehož řidič již nestihne odvrátit srážku. Řidič by sice měl předpokládat možné vběhnutí dítěte do své jízdní dráhy, jestliže vidí na stanovišti zastávky zastavený hromadný dopravní prostředek, ale na toto by dítě nemělo v žádném případě spoléhat a mělo by být vedeno ke skutečnosti, že musí na zastávce vyčkat odjezdu dopravního prostředku a až po tomto, co má náležitý rozhled a je viděn dalšími účastníky silničního provozu přejít vozovku silniční komunikace. Nutno konstatovat, že mnoho řidičů vozidel zaparkovanému autobusu na zastávce nevěnuje vůbec žádnou pozornost a při jeho objetí se nesnaží ani upravit svou dosavadní rychlost, která často bývá překročena přes povolený limit v daném místě.

Nežli se rodič rozhodne pro využití služeb veřejných přepravců za účelem přepravy svého dítěte do školy, měl by ho seznámit se všemi riziky, které jsou s touto přepravou spojeny, několikrát s ním cestu absolvovat a upozornit ho na konkrétní hrozící nebezpečí a taktéž by ho měl vybavit zásadami slušného chování vůči ostatním spolucestujícím. Uvolnění místa k sezení osobě staršího věku, těhotné nebo tělesně postižené osobě by mělo být automatickou reakcí, ne neochotnou reakcí až po výzvě jiného spolucestujícího, kterému toto není lhostejné, jak se to bohužel běžně děje v naší současné společnosti.

2.4 Dítě jako potencionální oběť trestného činu při cestě do školy

Možností samostatné přepravy své osoby do školního zařízení získává dítě určitý pocit autonomní zodpovědnosti, ale současně je vystaveno mnoha patologickým vlivům okolního prostředí. Vzhledem ke stále narůstající úrovni násilné i majetkové kriminální činnosti se dítě stává potenciálně snadnou obětí protiprávního jednání, kterému je vystaveno ze strany dospělých, mnohdy deviantních, jedinců nebo i ze strany svých vrstevníků. Na druhou stranu je však nutno zmínit i fakt, že se dítě může připojit k rizikové vrstevnické skupině, se kterou pod falešným pocitem skupinové anonymity začne samo páchat protiprávní jednání.

Děti jako oběti jsou mnohem citlivějšími oběťmi než dospělí, jelikož se nedokáží tak účinně bránit. Jejich reakcí na prožitý traumatizující zážitek ze své účasti jako oběti na

protiprávním jednání může být např. posttraumatická stresová porucha, může mít problémy s příjmem potravy, poruchy učení a chování, pocit viny nebo snížené sebehodnocení. Dítěti by měla být neprodleně poskytnuta odborná psychologická a následně i pedagogická pomoc.

Škola by v rámci preventivních programů měla dítěti poskytnout informace o bezpečí, zejména, kdo jim a jak může pomoci v případě ohrožení, jak a komu mohou telefonovat, pokud se cítí ohrožené. Měly by vědět, jak mají volat v případě ohrožení na policii, jak jim může tato v případě potřeby pomoci, ale měli by i znát anonymní linky pomoci v nouzi, jako je např. Linka bezpečí. Měly by vědět, že mají právo na bezpečí – a to jak veš škole, na ulici, ale i doma – měly by mít poznatky o vlastním těle, nebezpečných dotycích, o tom, že útok nemusí přijít od lidí, kteří mají vzhled zločince či člověka bez přístřeší, ale může přijít a většinou přichází od lidí navenek příjemných, milých a velmi často to mohou být lidé velmi blízcí, nesmí se bát o svých pocitech hovořit, vhodné je např. v rámci didaktických her zvolit téma „Co byste měli udělat, kdyby ...“ apod. Pedagogičtí pracovníci by měli být schopni dítě vyslechnout, poskytnout mu informace, popř. předat k další odborné péči.¹²

Při tvorbě preventivních programů by škola neměla zapomínat na důležité prvky, které se výrazným způsobem podílejí na kvalitě preventivního působení. Nešpor mezi tyto prvky řadí především tyto:

- Návčik sociálních a dovedností potřebných pro život.
- Program odpovídá věku. U mladších dětí je obecnější a týká se širší oblasti ochrany zdraví. U starších dospívajících je správné do programu zahrnout specifická reálná rizika, s nimiž se mohou setkat včetně ilegálních drog.
- Aktivní účastí předem připravených vrstevníků (peer prvek).
- Pomoc dětem a dospívajícím se zvýšeným rizikem.
- Spolupráce s rodinou.
- Přiměřená a prosazovaná pravidla týkající se návykových látek.
- Hledání spojenců, jako jsou např. místní správa, zařízení pro léčbu návykových nemocí, organizace mládeže, organizace národnostních menšin, pedagogicko psychologické poradny, pedagogický tým školy, policie, regionální školské a zdravotnické orgány, rodiče, sdělovací prostředky na místní úrovni, soukromý sektor, zájmové a sportovní organizace, žáci nebo studenti žijící relativně zdravě.¹³

¹² *Stop násilí: Prevence a práce se třídou – mladší žáci.* [online]. Copyright © 1998-2008 [cit. 23. února 2012]. Dostupné z: <http://www.stopnasili.cz>

¹³ NEŠPOR, K. *Metodika prevence ve školním prostředí.* Praha: Fontis pro MŠMT, 2003.

PRAKTICKÁ ČÁST

3 POPIS A PRŮBĚH VÝZKUMU

V teoretické části této práce jsem se zmínil o možných rizicích a nebezpečných faktorech, kterým je vystaveno dítě při své cestě do školy nebo školského zařízení a charakterizoval jsem vývojové období dítěte mladšího školního věku. V praktické části se dětmi v tomto „latentním“ období budeme zabývat, neboli budeme chtít zjistit, zda jsou schopny vnímat a identifikovat hrozící nebezpečí při cestě do školy a zda mají vhodné znalosti, např. z preventivního působení pedagogických pracovníků, jak se při vzniklém nebezpečí nebo výskytu sociálně patologického jevu zachovat.

3.1 Cíl výzkumu a stanovení věcných hypotéz

Hlavním cílem mé výzkumné práce bylo získání reálné odpovědi na otázku:

„Je v identifikaci bezpečnostních rizik při cestě do školy rozdíl mezi dětmi prvního stupně základní školy na vesnici a dětmi prvního stupně základní školy ve městě?“

V souvislosti s tímto hlavním cílem výzkumu jsem dále stanovil ještě dva dílčí cíle, které nám odpoví na otázky:

- „Je rozdíl ve výše uvedené identifikaci mezi dívkami a chlapci prvního stupně základní školy?“
- „Je rozdíl v identifikaci dopravních bezpečnostních rizik a v identifikaci kriminálních bezpečnostních rizik mezi dětmi prvního stupně základní školy na vesnici a dětmi prvního stupně základní školy ve městě?“

Na základě stanovených cílů výzkumů jsem stanovil tři věcné hypotézy.

Věcná hypotéza č. 1

Předpokládám, že v identifikaci bezpečnostních rizik při cestě do školy není rozdíl mezi dětmi prvního stupně základní školy na vesnici a dětmi prvního stupně základní školy ve městě.

Věcná hypotéza č. 2

Předpokládám, že dívky prvního stupně základní školy jsou schopny více identifikovat hrozící rizikové faktory než chlapci prvního stupně základní školy.

Věcná hypotéza č. 3

Předpokládám, že děti prvního stupně základní školy na vesnici identifikují spíše dopravní rizika než kriminální, u dětí prvního stupně základní školy ve městě tomu bude naopak.

3.2 Charakteristika výzkumné metody a výzkumných oblastí

Za účelem objektivního ověření stanovených věcných hypotéz jsem zvolil kvantitativní, pozitivistickou metodu výzkumu a to metodu dotazníkovou. K účelu sběru dat od respondentů jsem vytvořil dotazník (viz Příloha č. 1), který obsahoval 18 uzavřených otázek, které byly zaměřené na:

- Rizikové chování v dopravě - 7 otázek,
- rizikové chování z pohledu kriminality - 4 otázky,
- oblast prevence a schopnosti reakce při výskytu rizikového chování – 3 otázky,
- oblast přímé zkušenosti s rizikovým chováním -2 otázky,
- zjištění, ze kterého druhu rizikového chování mají děti větší obavu – 1 otázka,
- zjištění, jakým nejčastějším způsobem se děti dopravují do školy -1 otázka.

Dotazník byl konstruován přiměřeně k věku dětí prvního stupně základních škol a jeho funkčnost před reálným sběrem dat ověřena na svých dcerách, které navštěvují druhý a pátý ročník základní školy.

Výzkum byl, po osobní domluvě s řediteli, realizován u žáků 2 až 5 tříd na Základní škole v obci Horní Moštěnice a u žáků stejných ročníků na Základní škole U Tenisu, situované ve městě Přerově. Dotazníkové šetření bylo provedeno v období měsíce prosinec 2011 a z důvodů nedisponování potřebných didaktických dovedností, nutných k úspěšnému vyplnění dotazníku, nebyly do výzkumných vzorků zařazeny děti z prvních ročníků obou uvedených základních škol.

Charakteristika Základní školy Horní Moštěnice

Základní škola Horní Moštěnice je vesnická škola, která se nachází cca 5 km od okresního města Přerova. Jedná se o příspěvkovou organizaci, jejímž zřizovatelem je Obec Horní Moštěnice. Součástí areálu této školy je i Škola mateřská v současné době provozující

tří oddělení. Celý areál školy, který je tvořen třemi pavilony ZŠ, jednou budovou MŠ a propojeného komplexu stravovacího a družinového zařízení s velkou tělocvičnou, je situován do klidné lokality obce, která se nachází mimo hlavní silniční tah procházející obcí. Leží na kopci a je přístupný jednou místní komunikací. Základní škola je devítiletá, úplná, s jednou třídou každého ročníku. V současné době ji navštěvuje 147 dětí, které pocházejí z místní obce a z okolních obcí regionu.

Charakteristika Základní školy U Tenisu v obci Přerov

Základní škola Přerov, U tenisu, je příspěvková organizace, jejímž zřizovatelem je Statutární město Přerov. Je tvořena komplexem spojených budov, které obsahují učební prostory, stravovací prostory, prostory školní družiny a dvou tělocvičen. Součástí venkovního areálu je hřiště a zahrada. Nachází se v panelové zástavbě výškových domů, v klidném prostředí, mimo hlavní dopravní ruch města. Kolem této školy vede jedna místní komunikace. Jedná se o školu, která v duchu svého hesla užívá tělovýchovu, sport a soutěživost jako základní prostředek k citovému a mravnímu zrání dospívajícího člověka.¹⁴ Škola je devítiletá a výuka je realizována ve dvou až třech paralelních třídách v ročníku. V současné době ji navštěvuje 545 žáků.

3.3 Výběr výzkumného vzorku

Dle výše uvedených informací bylo zjištěno, že na ZŠ Horní Moštěnice je mnohem méně školáků, než na ZŠ U Tenisu v Přerově, tudíž i počet žáků v jednotlivých třídách v městské škole se dal očekávat výrazně vyšší. Po návratu dotazníků z obou škol byla tato domněnka potvrzena, proto byl výzkumný vzorek dětí ZŠ v Přerově přizpůsoben počtu chlapců a dívek v jednotlivých třídách školy v obci Horní Moštěnice. Toto bylo provedeno metodou prostého náhodného výběru – bez vracení, který za mé asistence provedla losováním má mladší dcera. Výsledkem byl dán počet dívek a chlapců jednotlivých tříd, kteří se se svými dotazníkovými výsledky budou podílet na realizaci mého výzkumu – viz Tabulka č. 2.

¹⁴ *Základní škola, Přerov, U Tenisu 4: Základní informace.* [online]. AkoComment © Copyright 2004 by Arthur Konze [cit. 24. února 2012]. Dostupné z: <http://www.zstenis.com>

Žáci ZŠ	2. třída	3. třída	4. třída	5. třída	CELKEM
Chlapci	4	7	6	9	26
Dívky	6	8	6	6	26

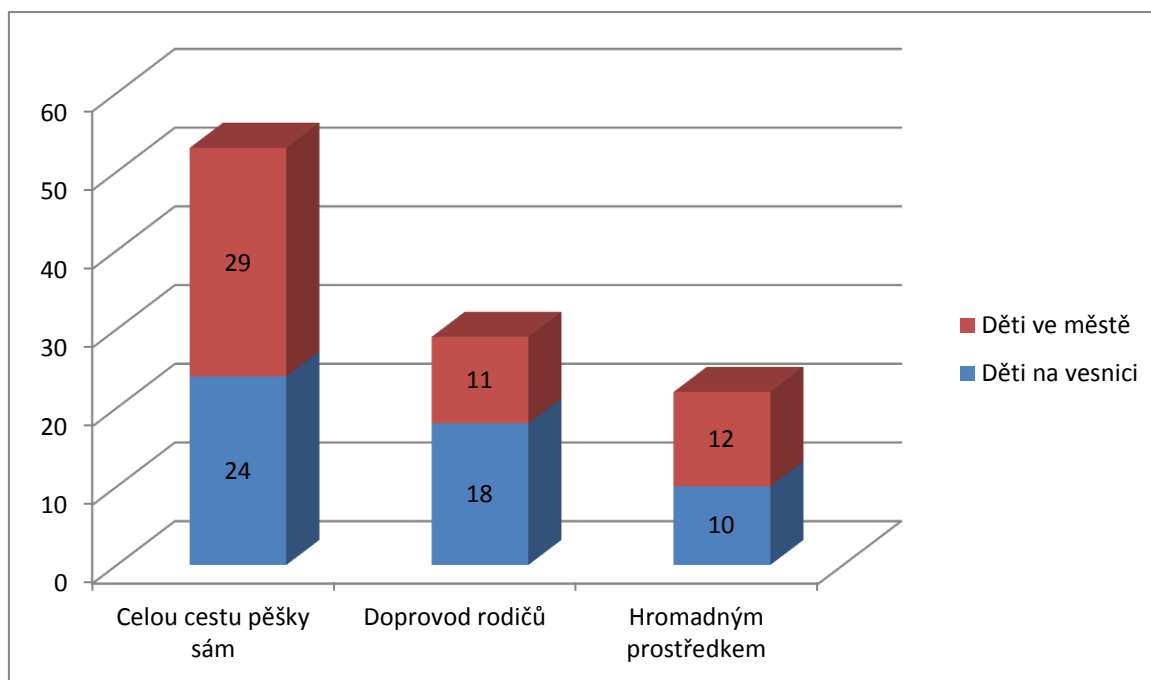
Tabulka č. 2: Počet žáků jednotlivých tříd podílejících se na realizaci výzkumu (zdroj: Autor).

Výzkumný vzorek byl tedy sestaven celkem ze 104 dětí (100 %) a tvořilo ho 52 chlapců (50 %) a 52 dívek (50 %).

3.4 Praktický rozbor výsledků jednotlivých otázek dotazníku

Otázka č. 1: „Jakým nejčastějším způsobem přicházíš do své školy?“

- Celou cestu chodím pěšky sám/sama nebo společně s kamarády*
- Do školy mě doprovázejí rodiče nebo jiný dospělý člověk*
- Část cesty jedu sám/sama nebo s kamarády dopravním prostředkem (autobusem/vlakem) a část cesty jdu/jdeme pěšky*



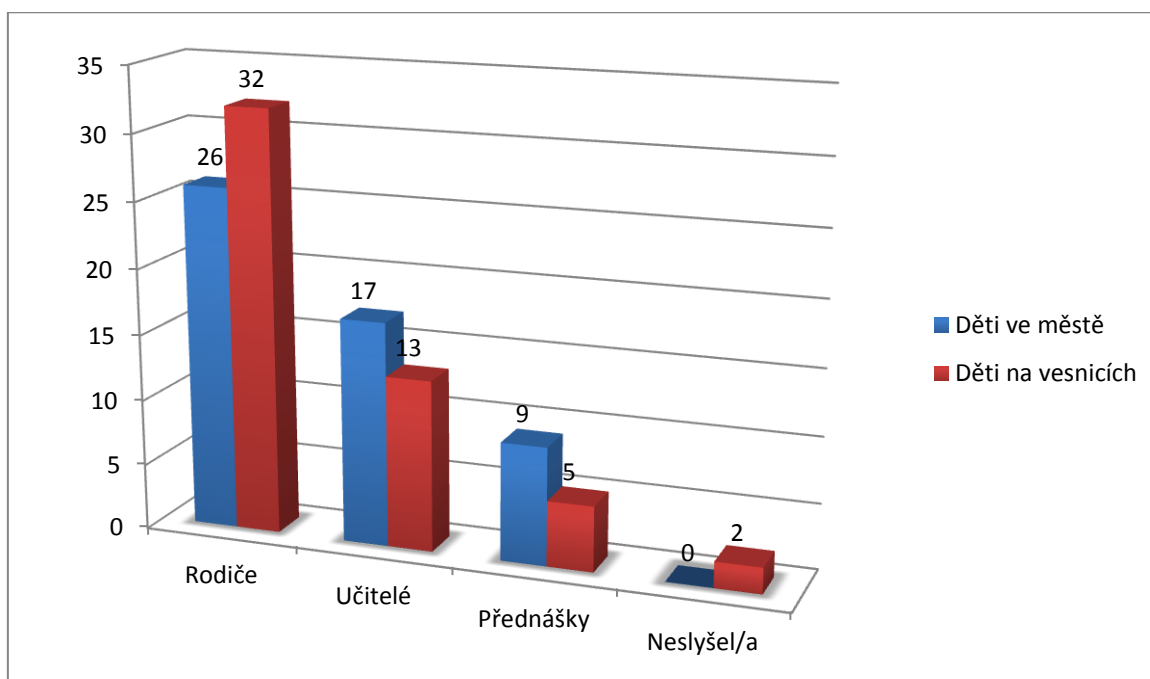
Graf č. 6: Znázornění výsledků dotazníkové otázky č. 1 (zdroj: Autor).

Z výše uvedených výsledků vyplývá, že nejvíce dětí z celkového počtu 104 (100 %) přichází do školy pěšky a samostatně - 53 dětí (50,96 %), 29 dětí (27,88 %) je doprovázeno do školy rodiči nebo jiným dospělým člověkem a zbytek dětí v počtu 22 (21,15 %) využívá k přepravě do školy veřejný hromadný prostředek. Na vesnici je o 7 dětí více doprovázeno

rodiči, z provedeného výzkumu však vyplývá, že v pátém ročníku obou základních škol je na cestě do školy doprovázeno už jen 1 dítě.

Otázka č. 2: „Slyšel jsi někdy o nebezpečích, které na tebe při cestě do školy mohou číhat a kde ses o těchto nejvíce dozvěděl?“

- a) *Slyšel, nejvíce mi o nich řekli rodiče.*
- b) *Slyšel, nejvíce mi o nich řekli učitelé/učitel.*
- c) *Slyšel, nejvíce mi o nich řekli jiní při přednáškách (např. policisté, zdravotníci, hasiči).*
- d) *Neslyšel jsem o žádných nebezpečích.*



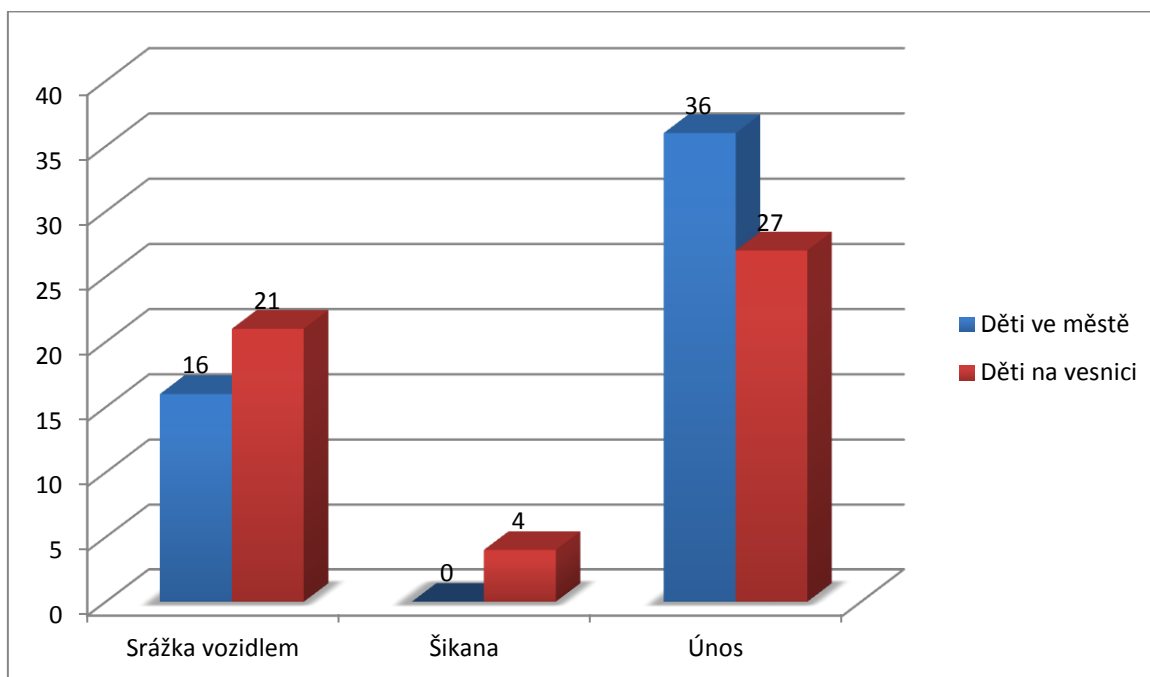
Graf č. 7: Znázornění výsledků dotazníkové otázky č. 2 (zdroj: Autor).

Jako největší zdroj informací o případném hrozícím nebezpečí a rizicích při cestě do školy děti na vesnici i ve městě uvedli rodiče a to 58 dětí (55,77 %), druhým největším zdrojem jsou pedagogičtí pracovníci, odpovědělo 30 dětí (28,85 %) a třetím jsou informace získané z různých přednášek, odpovědělo 14 dětí (13,46 %). Všechny děti z Přerova již o nějakých nebezpečích spojených s cestou do školy slyšely, 2 děti (1,92 %) ze ZŠ Horní Moštěnice (chlapec třetího ročníku a dívka pátého ročníku) o žádném nebezpečí neslyšeli.

Z výše uvedeného vyplývá, že rodiče se preventivní činnosti u svých dětí věnují, můžeme usuzovat, že většině z nich není lhostejné, zda se dítě při cestě do školy s možným sociálně patologickým jevem setká či nikoliv a zda na něj bude připraveno.

Otázka č. 3: „Které z těchto možných nebezpečí považuješ za největší?“

- a) *Může mě na silnici srazit automobil nebo jiný dopravní prostředek.*
- b) *Starší nebo silnější spolužáci (nebo i jeden spolužák) si na mě mohou počkat a zbít mě nebo mi něco vzít (např. svačinu).*
- c) *Někdo mě může unést nebo někam odlákat.*



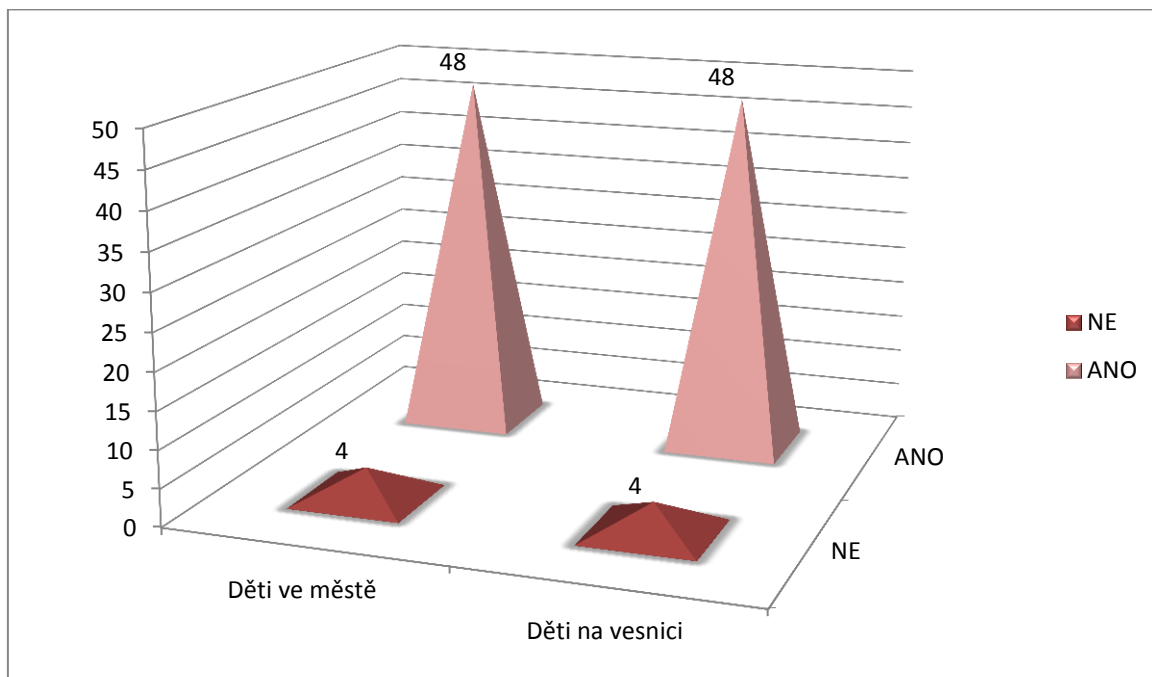
Graf č. 8: Znázornění výsledků dotazníkové otázky č. 3 (zdroj: Autor).

Opět můžeme konstatovat, že pořadí sociálně patologických jevů, ze kterých mají děti obavu, je stejné u dětí na vesnici i ve městě. Nejvíce mají strach z únosu své osoby – 63 dětí (60,58 %), následuje obava ze srážky s dopravním prostředkem – 37 dětí (35,58 %) a 4 děti (3,85 %), **pouze z vesnice**, mají obavu z projevu šikany ze strany spolužáků. Z dosažených výsledků je zřejmé, že děti mají mnohem větší strach a obavu ze skutečnosti, že budou uneseny, i když z veřejně publikovaných statistik MV lze zjistit, že dítě se stává v mnohem větším počtu případů účastníkem dopravních nehod, končících jejich smrtí. Domnívám se, že na tomto jevu mají svůj velký podíl hromadné sdělovací prostředky, které sice např. zveřejní informaci o dopravní nehodě, při které bylo usmrceno dítě, avšak tato bývá zpravidla jednorázová oproti mediační zprávě o únosu jednoho dítěte, která bývá publikována i několik týdnů až měsíců, tudíž se více promítne do podvědomí veřejnosti – viz nedávný tragický případ „pražské Aničky“. I skutečnost, že tento výzkum byl prováděn v relativně krátkém

období po uvedené nešťastné události, mohla mít vliv při rozhodování dětí vyplňujících předložený dotazník.

Otázka č. 4: „Víš, co to jsou bezpečnostní reflexní prvky, které se používají na oblečení?“

- a) *NE, nevím, ještě jsem o nich neslyšel.*
- b) *ANO, jsou to doplňky na oblečení nebo ostatních věcech, které odrážejí světlo.*

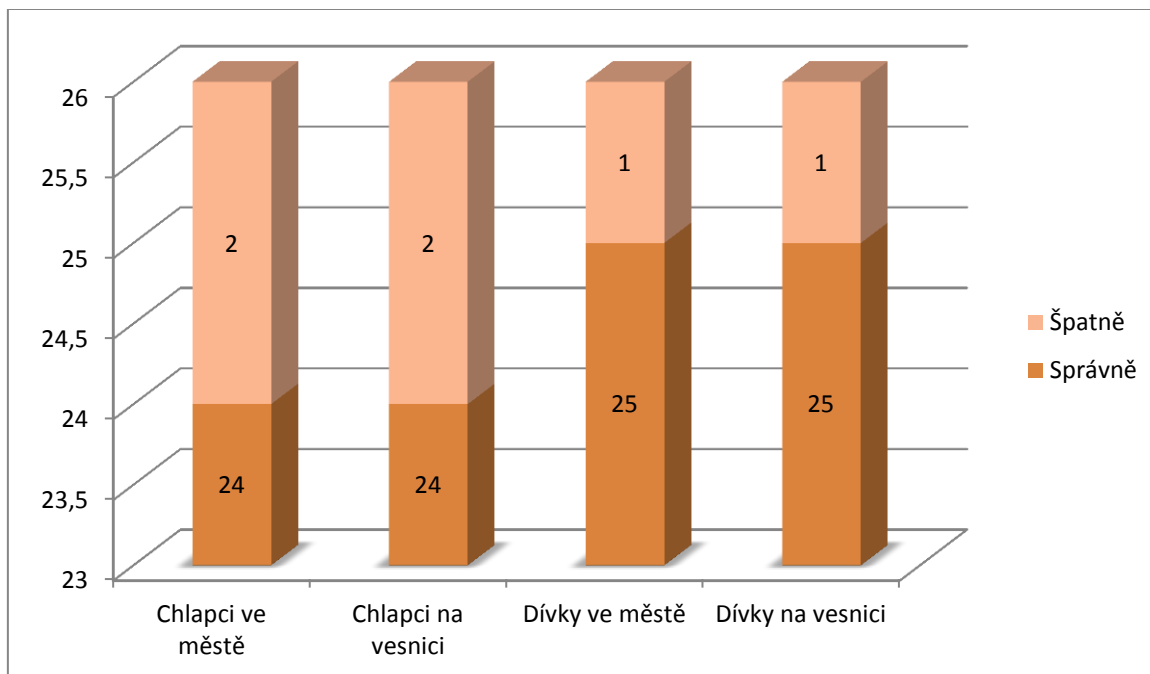


Graf č. 9: Znárodnění výsledků dotazníkové otázky č. 4 (zdroj: Autor).

Preventivní působení v této oblasti se zdá být na vysoké úrovni, 96 dětí (92,31 %) z celkového počtu již má povědomí o bezpečnostních reflexních prvcích, pouze 8 dětí (7,69 %) na každé škole se s touto problematikou ještě nesetkalo. Výsledky dětí obou základních škol jsou v této otázce totožné.

Otázka č. 5: „Jak se zachováš, když chceš přejít přes silnici a vidíš, že se přibližuje vozidlo?“

- a) Rychle přeběhnu silnici, protože to určitě stihnu.
- b) Počkám, až vozidlo projede a potom silnici přejeďu.



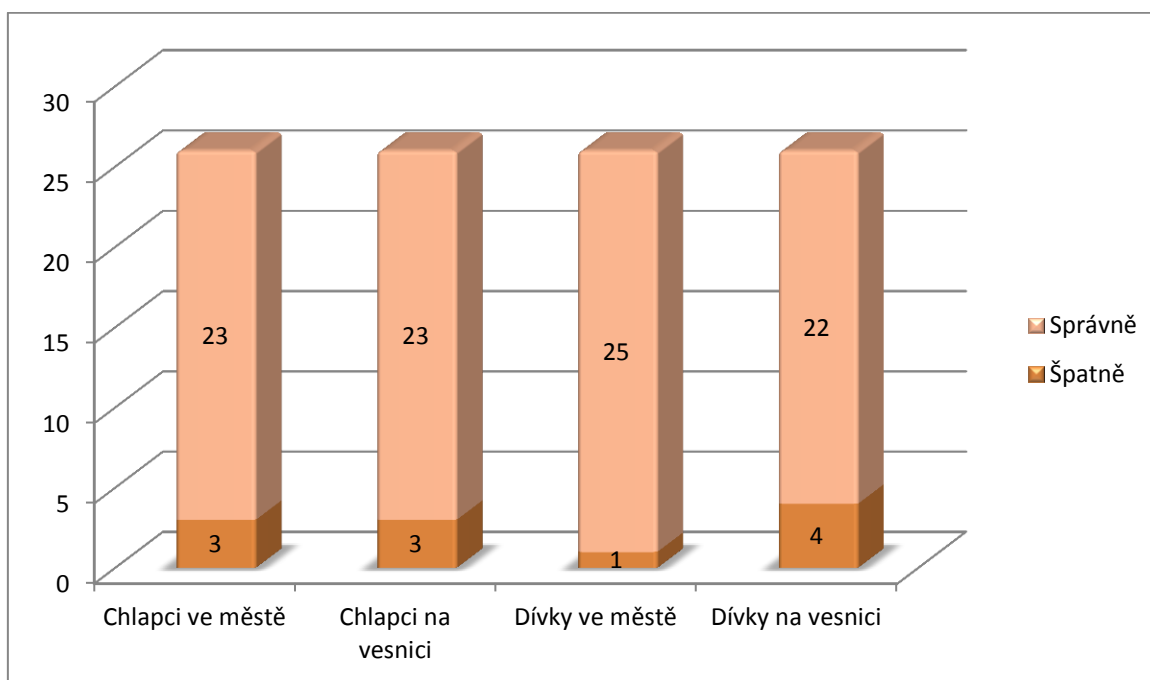
Graf č. 10: Znázornění výsledků dotazníkové otázky č. 5 – doprava (zdroj: Autor).

Zcela totožný výsledek obou škol, drtivá většina 98 dětí (94,23 %) by se zachovala správně a vyčkala by, až vozidlo projede, 6 dětí (5,77 %) by riskovalo srážku s dopravním prostředkem.

Otázka č. 6: „Které vozidlo si myslíš, že zastaví dříve?“

a) Velké nákladní.

b) Malé osobní.

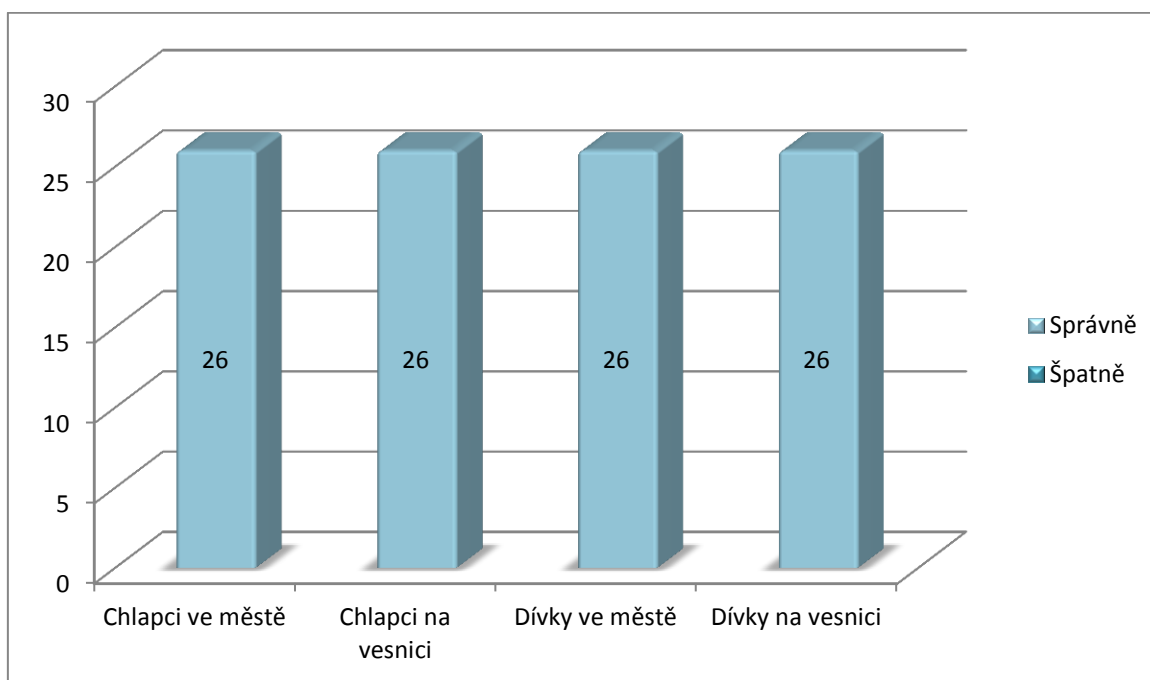


Graf č. 11: Znárodnění výsledků dotazníkové otázky č. 6 – doprava (zdroj: Autor).

Stejný výsledek chlapců na vesnici a ve městě, dívky se mírně liší, důležitým poznatkem je zjištění, že většina dětí – 93 (89,42 %) si jsou vědomy, že nákladní vozidlo nezastaví dříve než osobní (pokud na brždění nebude mít vliv celkový technický stav vozidla), 11 dětí (10,58 %) se chybně domnívá, že nákladní vozidlo zastaví na kratší vzdálenost než osobní, toto může vést k tragické dopravní nehodě.

Otázka č. 7: „Za jakého počasí si myslíš, že se bude vozidlu lépe brzdit?“

- a) Když bude pršet nebo sněžit.
- b) Když bude sucho a svítit sluníčko.

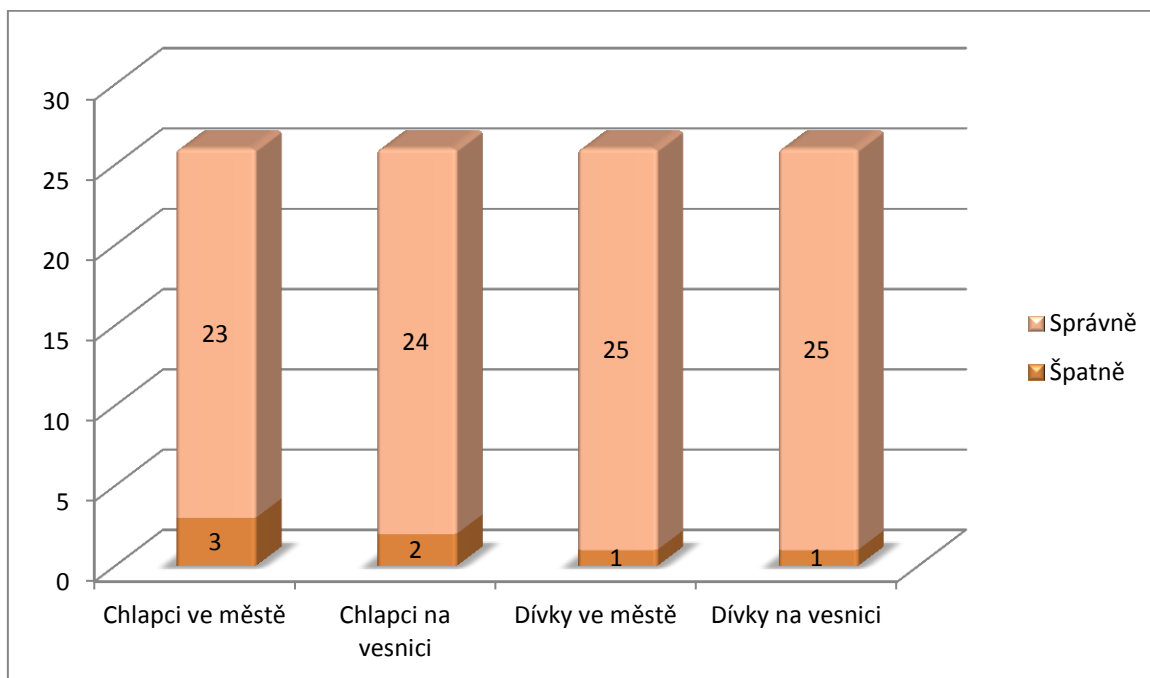


Graf č. 12: Znáornění výsledků dotazníkové otázky č. 7 – doprava (zdroj: Autor).

V této otázce žádné dítě z obou škol nechybovalo, chlapci i dívky volili správnou odpověď, tudíž je jim známo, že za zhoršených klimatických podmínek se brzdná dráha vozidla výrazným způsobem prodlužuje.

Otázka č. 8: „Kde je nejvhodnější přejít silnici?“

- a) *Nevím, přejdu silnici tam, kde to mám nejblíže na druhou stranu.*
b) *Na vyznačeném přechodu pro chodce, i když si musím kousek cesty zajít.*



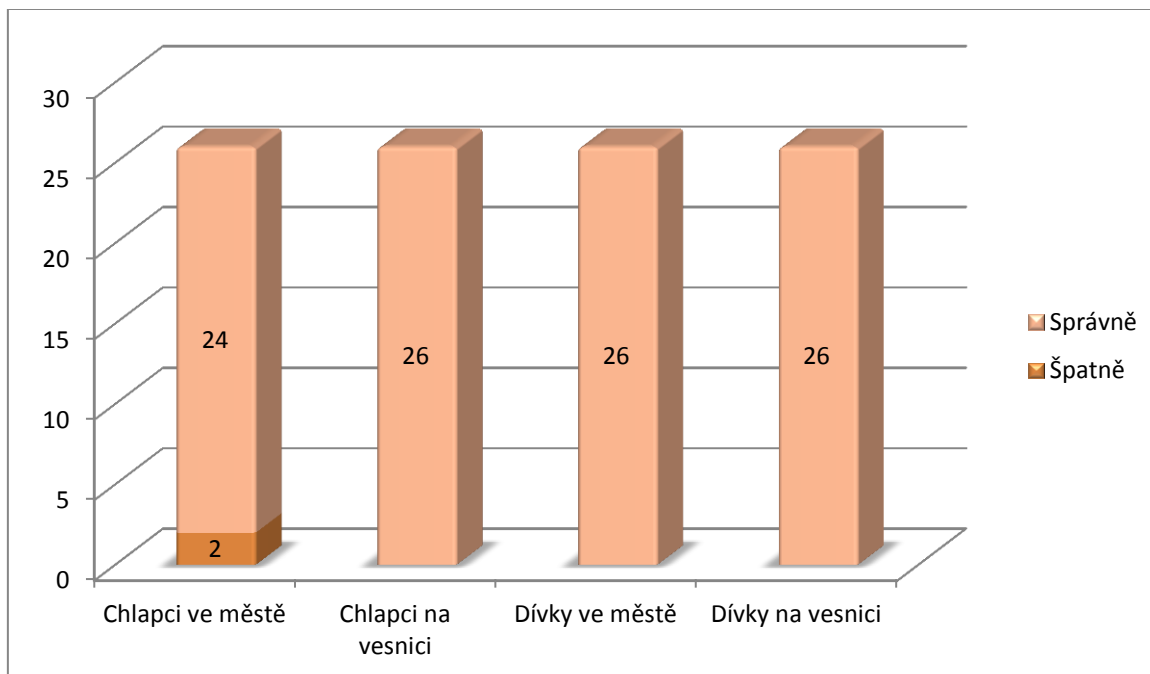
Graf č. 13: Znáornění výsledků dotazníkové otázky č. 8 – doprava (zdroj: Autor).

Taktéž zjištění, že 97 dětí (93,27 %) by přešlo silnici na vyznačeném přechodu pro chodce a „pouze“ 7 dětí (6,73 %) by volilo přechod silniční komunikace na jakémkoliv místě je optimistické zjištění, otázkou však je, kolik dětí toto pravidlo skutečně dodržuje. Z výše uvedeného dále zjišťujeme, že dívky by mohly být při přejití vozovky opatrnější a zodpovědnější.

Otázka č. 9: „U přechodu pro chodce zastavilo vozidlo a řidič ti ukazuje, že můžeš přejít silnici, musíš ještě dávat na něco pozor?“

a) *NE, nemusím, už mi nic nehrozí.*

b) *ANO, musím dávat pozor stále, může mě ohrozit i jiný řidič.*

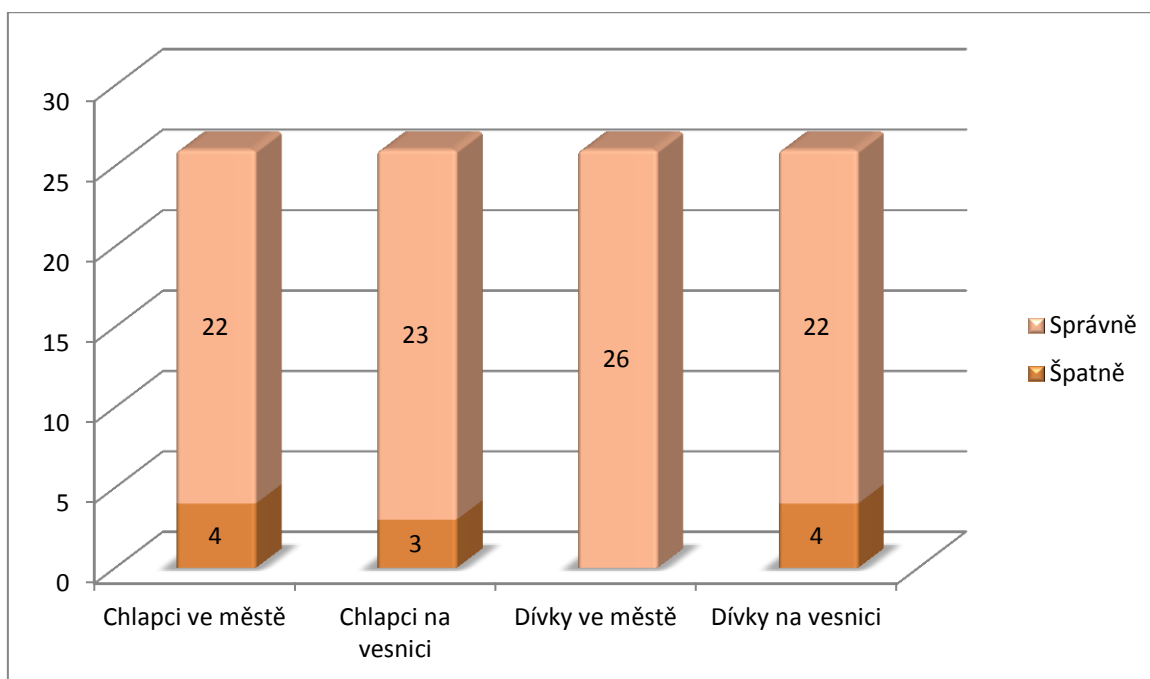


Graf č. 14: Znáznornění výsledků dotazníkové otázky č. 9 – doprava (zdroj: Autor).

Překvapivě velké procento 98,08 % dětí z celkového počtu dětí výzkumného vzorku, konkrétně 102 dětí, si uvědomuje, že i když se situace v dopravě jeví jako bezproblémová ze strany jednoho řidiče motorového vozidla, musí tyto stále dávat pozor na chování ostatních účastníků silničního provozu, pouze 2 chlapci (1,92 %) z přerovské základní školy si toto riziko neuvědomují, konkrétně jeden žák druhé a jeden páté třídy.

Otázka č. 10: „Stojíš u přechodu pro chodce, kde se přecházení řídí zeleným a červeným panáčkem, v tomto okamžiku svítí ČERVENÝ, ale nikde nevidíš, že by se přibližovalo auto, jak se zachováš, když zrovna spěcháš do školy, protože jdeš pozdě?“

- a) Rychle přeběhnu silnici, abych nemusel dlouho čekat, stejně nejede žádné auto.
 b) Počkám, až naskočí zelený panáček, i když přijdu do školy později.

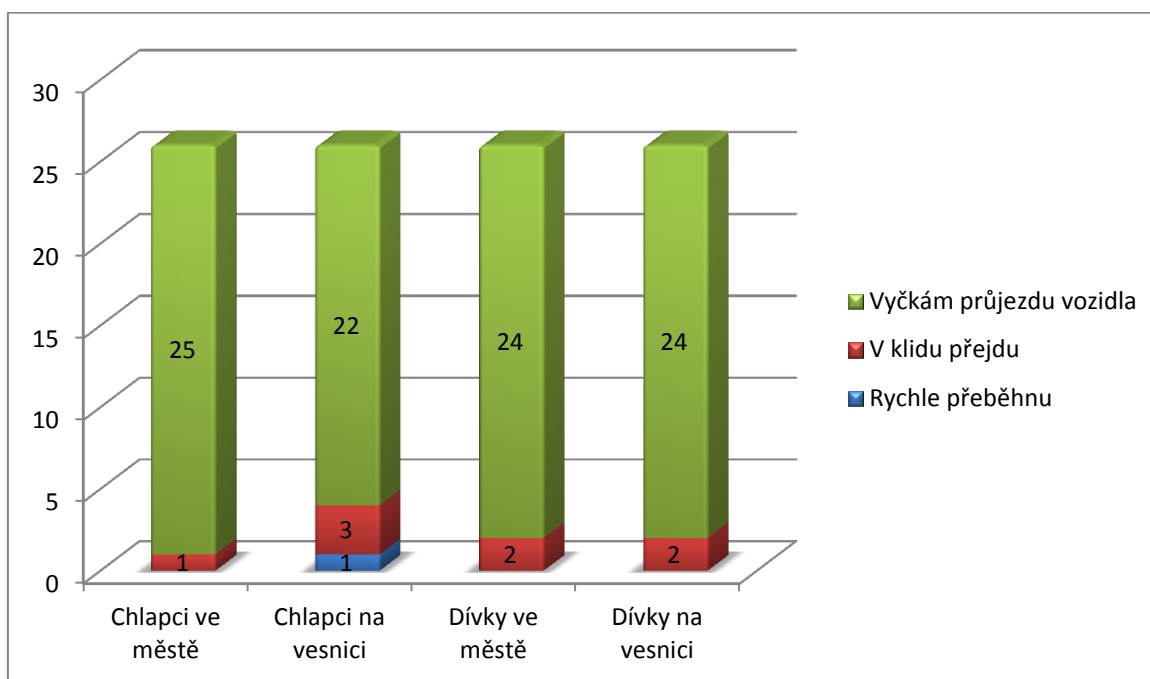


Graf č. 15: Znázornění výsledků dotazníkové otázky č. 10 – doprava (zdroj: Autor).

Celkem 7 chlapců a 4 dívky (10,58 %) by nerespektovalo červené světlo prikazující nevstupovat do vozovky, tito si pravděpodobně neuvědomují, že se mohou nacházet např. na nepřehledné křižovatce, do které může z vedlejší ulice přejet motorové vozidlo, jehož řidič přidá plyn za účelem rychlého projetí křižovatkou, jelikož už mu svítí oranžové znamení na světelném zařízení (bohužel, toto se běžně na našich silnicích děje). Domněnka, že rychle přeběhnu silnici a nic se mi nestane, i když svítí „červený panáček na semaforu“, vedla k několika úrazům i k jejich tragickým následkům. 93 dětí (89,42 %) dětí z celkového výzkumného vzorku se tomuto riziku odmítá vystavovat.

Otázka č. 11: „Chceš přejít přes silnici a v dáli slyšíš, že se přibližuje nějaké vozidlo, které má zapnutou sirénu (houká), jak se zachováš?“

- a) Co nejrychleji přeběhnu silnici.
- b) Jestliže jsem na přechodu pro chodce a svítí zelený panáček, tak cestu v klidu přeжду.
- c) I když svítí zelený panáček, počkám, jestli houkající vozidlo nejede mým směrem a potom, co vozidlo projede nebo ho už neslyším, přeжду silnici.

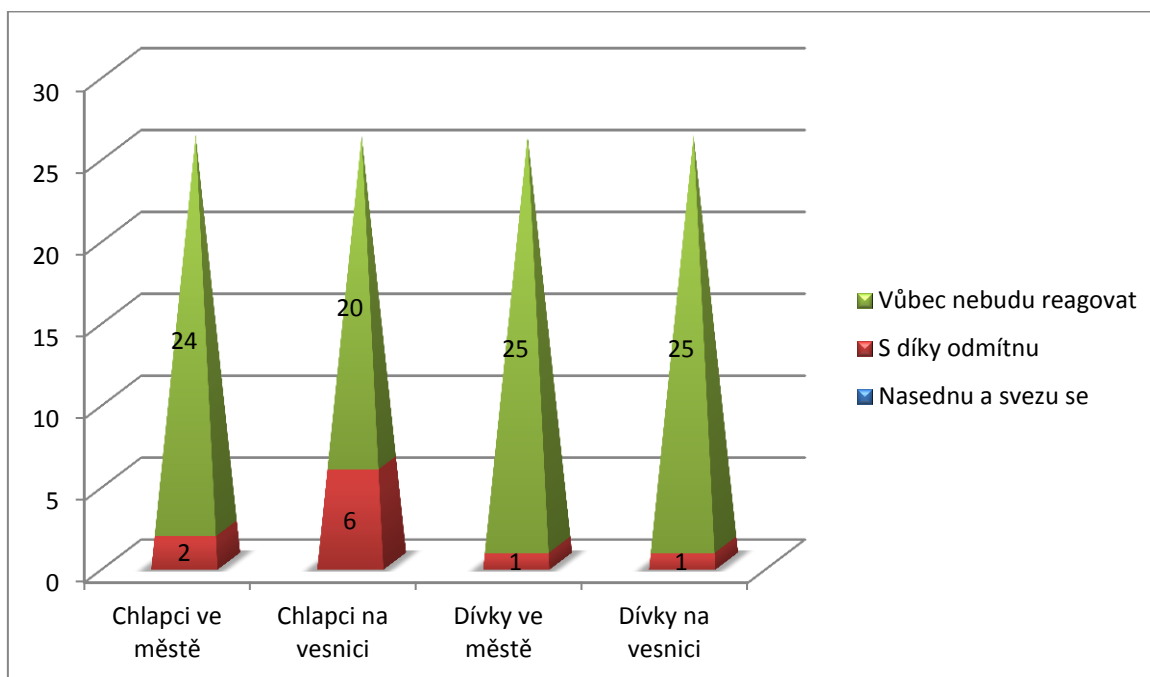


Graf č. 16: Znáornění výsledků dotazníkové otázky č. 11 – doprava (zdroj: Autor).

I tuto dopravní situaci by většina z dotazovaných dětí vyřešilo správně, 95 dětí (91,35 %) by správně vyčkalo na průjezd vozidla s právem přednosti jízdy, zbylých 9 dětí (8,65 %) by se dopustilo rizikového chování v dopravě. Většina lidí není schopno rozlišit dle zvuku houkajícího vozidla, v jaké vzdálenosti se toto vozidlo nachází, popř. o jaký druh vozidla, které může využívat výstražné zvukové zařízení, se jedná. Je velký rozdíl, zda se k místu přechodu přibližuje vůz rychlé záchranné služby, který již má uvnitř pacienta, kterému za jízdy lékařský personál poskytuje svou zdravotní péči nebo zdali jde o vůz Policie České republiky, jehož posádka pronásleduje ozbrojeného nebezpečného pachatele loupežného přepadení, který svou jízdou vážně ohrožuje ostatní účastníky silničního provozu. I toto spolehnutí na skutečnost, že stihnu rychle přeběhnout silnici nebo spolehnutí na skutečnost, že když svítí „zelený panáček“ na semaforu, tak se mi nemůže nic stát, může mít osudné následky.

Otázka č. 12: „Při cestě do školy vedle tebe zastaví vozidlo a jeho řidič ti nabídne, že tě odveze do školy, co uděláš?“

- a) Nasednu do auta a svezu se, abych byl (a) ve škole dříve.
- b) Řidiči poděkuji za nabídku, ale půjdu raději v klidu dál pěšky.
- c) Vůbec se nebudu s tímto řidičem bavit a zrychlím krok, případně se připojím k jinému dítěti, které jde také do školy.

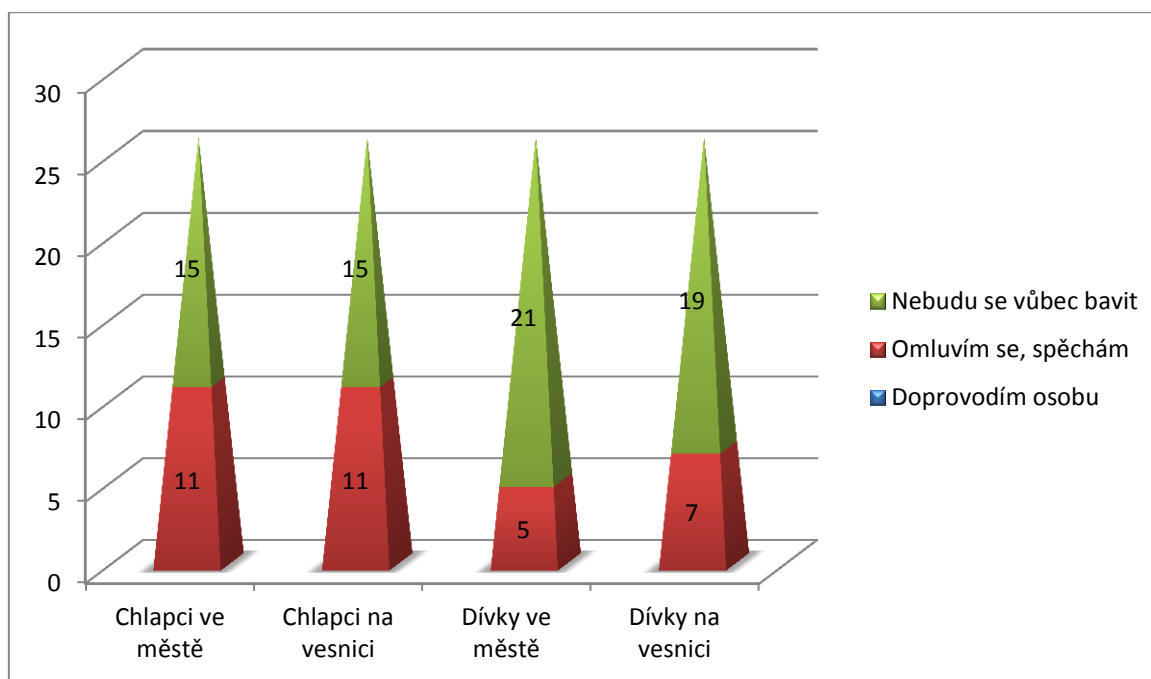


Graf č. 17: Znárodnění výsledků dotazníkové otázky č. 12 – kriminalita (zdroj: Autor).

Z graficky znázorněných údajů vyplývá, že 94 dětí (90,38 %) by zvolilo takovou reakci na popsanou situaci, která nejvíce eliminuje možný vznik sociálně patologického jevu. Již od malička nám bylo rodiči „vtloukáno do hlavy“, abychom se nebavili s cizími lidmi a tím se nevystavovali možnému riziku, je příjemné zjistit, že v dnešní době je dětem stejné pravidlo úspěšně předáváno. Žádné dítě by nabídku svezení vozidlem přímo nepřijalo, ale 10 dětí (9,62 %) by se vystavilo riziku, že při započatí rozhovoru s neznámou osobou budou vmanipulovány do situace, kdy tuto nabídku svezení přijmou. S následky možného jednání ze strany kriminálně závadné osoby se dítě, pokud tuto situaci přežije, může vyrovnávat do konce svého života.

Otázka č. 13: „Při cestě do školy tě zastaví neznámý pán/paní, kteří ti slíbí odměnu (např. peníze nebo bonbóny) za to, že jim ukážeš cestu na vlakové nádraží, jak se zachováš?“

- a) *Doprovodím je na nádraží, abych si mohl za peníze něco koupit.*
- b) *Omluvím se, že nemohu, protože spěchám do školy.*
- c) *Nebudu se s nimi raději vůbec bavit.*

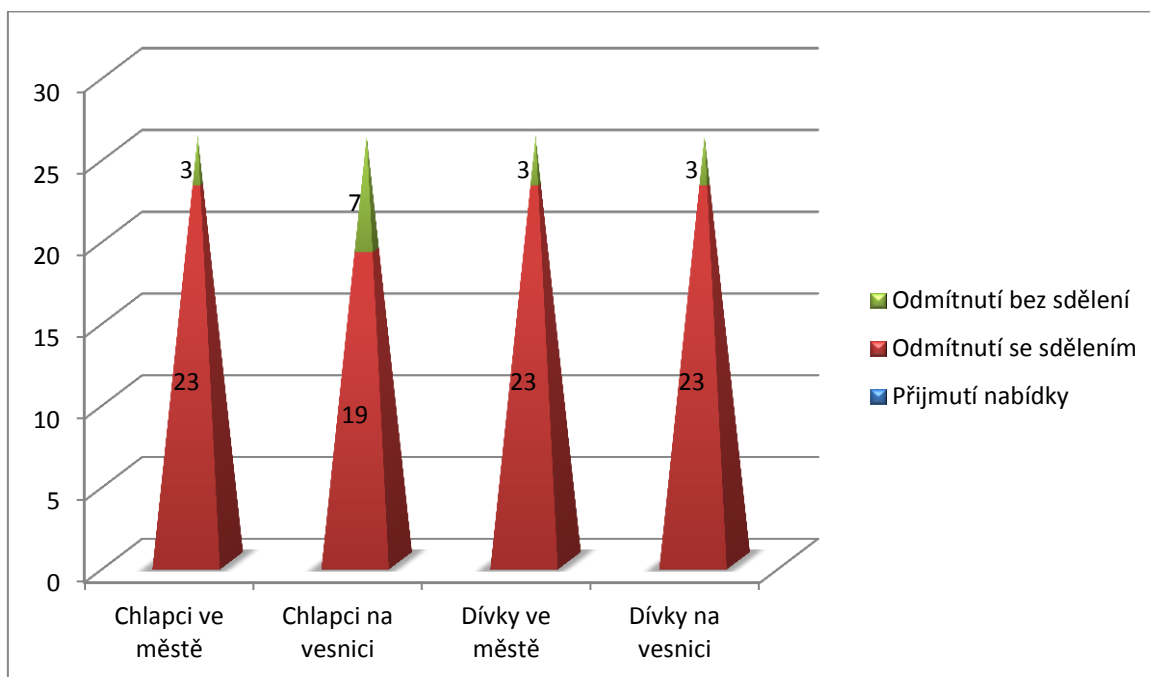


Graf č. 18: Znáznornění výsledků dotazníkové otázky č. 13 – kriminalita (zdroj: Autor).

Tato otázka byla obsahově postavena jako předchozí otázka č. 12. Zde však byla vynechána přítomnost dopravního prostředku. Výsledky jsou znázorněny graficky, rizikovému chování by se vystavilo již 34 dětí (32,69 %), správně by reagovalo už jen 70 dětí (67,31 %). Je zajímavé, že děti v případě absence vozidla již riziko hrozby ze strany neznámé osoby nevnímají tak intenzivně, jako v přítomnosti dopravního prostředku. Možnost dalšího spolupachatele s dopravním prostředkem čekajícího v blízké ulici si pravděpodobně děti neuvědomují nebo jim tato informace v rámci preventivního působení nebyla sdělena. Následky začátku konverzace s neznámou osobou jsou totožné jako v otázce č. 12.

Otázka č. 14: „Jak by ses zachoval (a), kdyby ti někdo při cestě do školy nabídnul cigaretu, alkohol nebo drogu?“

- a) Pro jednou bych to zkusil (a), nemůže se nic stát.
- b) Nabídku bych odmítl (a) a o této příhodě bych ve škole řekl svému učiteli nebo doma rodičům.
- c) Nabídku bych odmítl (a), o příhodě bych nikomu nic neřekl.

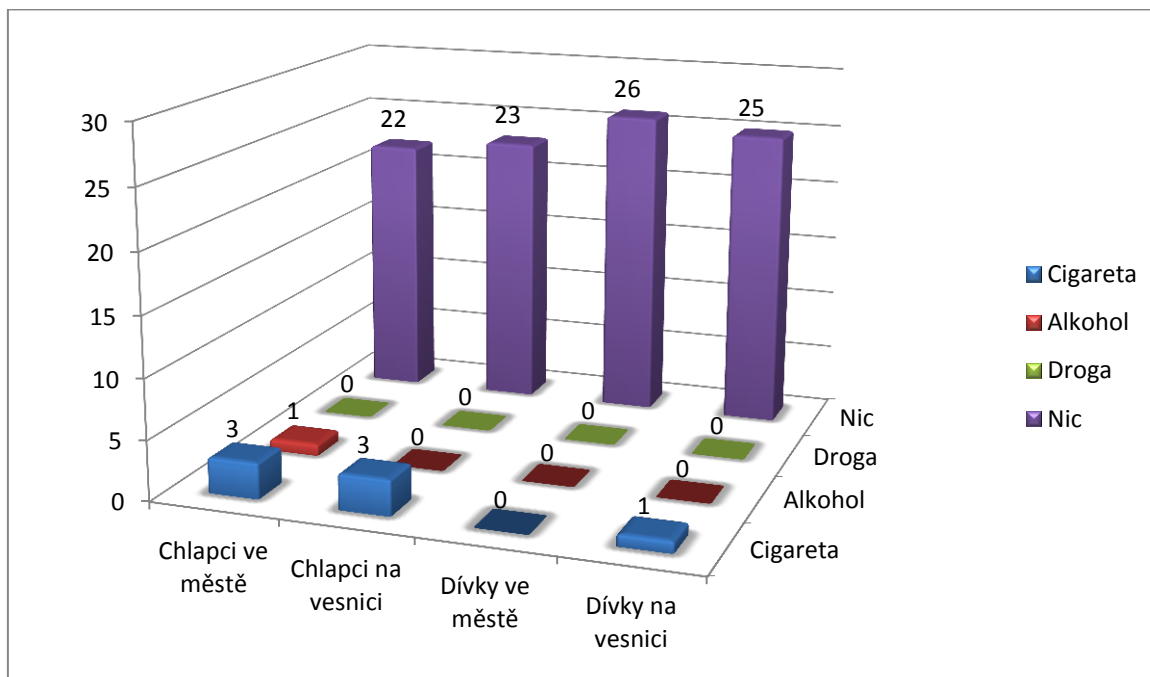


Graf č. 19: Znárodnění výsledků dotazníkové otázky č. 14 – kriminalita (zdroj: Autor).

Z pohledu možného vzniku tabákového, alkoholového nebo toxikomanického rizikového chování bylo zjištěno, že většina dětí – 88 (84,62 %), by se těmto sociálně patologickým jevům snažily vyhnout a následně by na jeho výskyt upozornily rodiče nebo pedagogického pracovníka, ostatní děti – 16 (15,38 %) by nabídku odmítly, avšak nikomu nic by nesdělily, tudíž by toto rizikové chování mohlo bez narušení pokračovat a vystavilo by riziku další děti.

Otázka č. 15: „Už se ti při cestě do školy stalo, že ti někdo cigaretu, alkohol nebo drogu nabídnul?“

- a) ANO, nabídnul mi cigaretu.
- b) ANO, nabídnul mi alkohol.
- c) ANO, nabídnul mi drogu.
- d) NE, ještě se mi toto nestalo

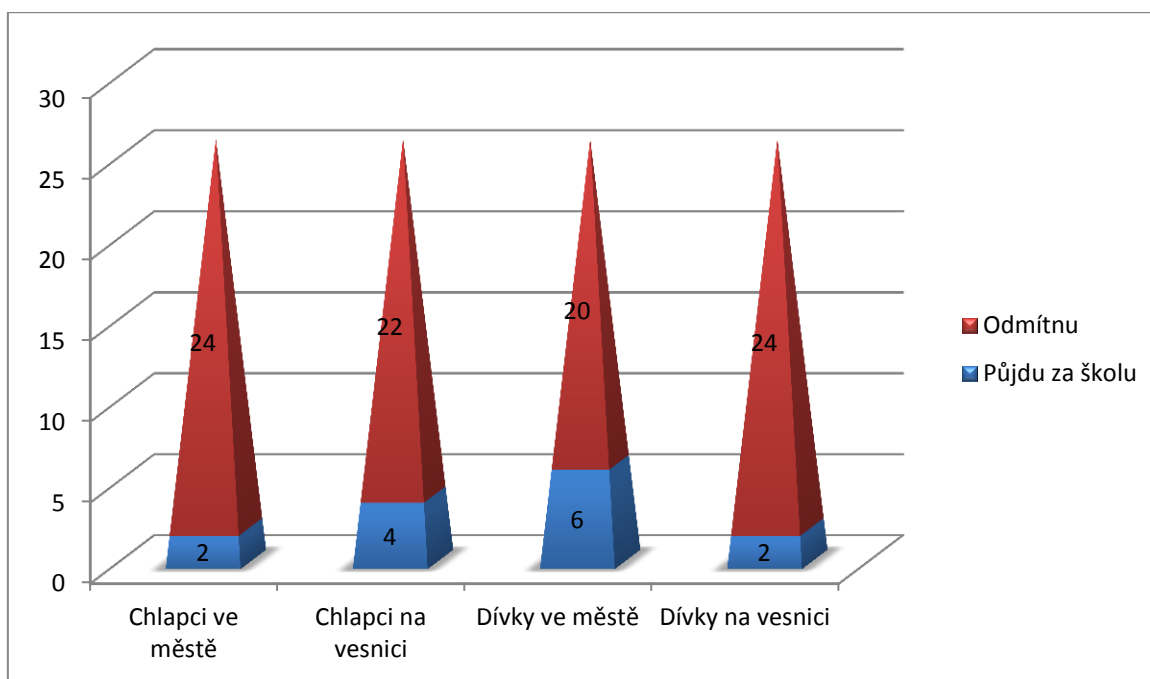


Graf č. 20: Znárodnění výsledků dotazníkové otázky č. 15 (zdroj: Autor).

Z výše uvedeného grafického znázornění je patrné, že se většina dětí s nabídkou cigaret, alkoholu nebo drog ještě nesetkalo – 96 dětí (92,31 %), avšak výskyt tohoto rizikového jednání byl již zaznamenán 8 dětmi (7,69 %). Toto číslo z celkového počtu 104 dětí není velmi vysoké, ale vypovídá nám o skutečnosti, že již u dětí prvního stupně základních škol vzniká riziko užití návykové nebo psychotropní látky.

Otázka č. 16: „Při cestě do školy potkáš kamaráda/kamarádku, kteří ti řeknou, že místo školy potřebují jít do obchodu koupit pro svou mámu dárek k narozeninám a poprosí tě, ať jim jdeš s nákupem pomoci, jak se zachováš?“

- a) Půjdu jim pomoci, učivo ve škole hravě doženu.
 b) Odmítnu kamaráda/kamarádku a půjdu raději do školy.

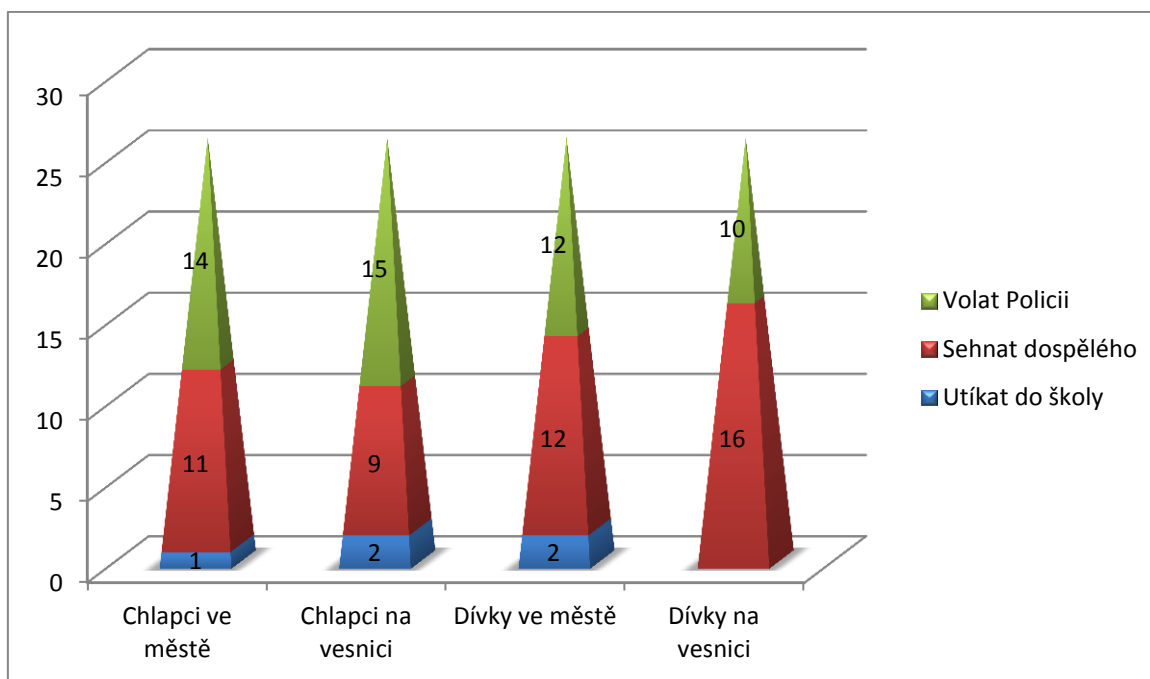


Graf č. 21: Znáznornění výsledků dotazníkové otázky č. 16 – kriminalita (zdroj: Autor).

Odpovědi dětí na tuto otázku nám poukazují na fakt, že již děti prvního stupně základních škol uvažují o záškoláctví nebo ho jsou schopné. Větší počet dívek z města než dívek z vesnice, které by „šly za školu“ a místo výuky se věnovaly nakupování, je pravděpodobně dán pestrou obchodní nabídkou a množstvím obchodů ve městě. Tyto podmínky a příležitosti dívky na vesnici nemají, tudíž o této možnosti záškoláctví tolik neuvažují. Celkem by se tedy vyučovacímu procesu rádo vyhnulo 14 dětí (13,46 %) a 90 dětí (86,54 %) by si správně zvyšovalo své vzdělání.

Otázka č. 17: „Jak by ses zachoval (a), kdybys při cestě do školy viděl (a) svého kamaráda nebo kamarádku, jak je chce někdo násilím vtáhnout do auta a oni volají o pomoc?“

- a) *Utíkal bych rychle do školy a tam vše řekl svému učitelovi/učitelce.*
- b) *Pokusím se sehnat nejbližšího dospělého člověka, např. tím, že zazvoním na zvonek nejbližšího domu, a tomu řeknu, co se stalo (co jsem viděl).*
- c) *Pokud mám u sebe mobilní telefon, ihned zavolám na policii a popíši, co se stalo, jestliže mobilní telefon nemám, zachovám se podle některé z výše uvedených možností.*



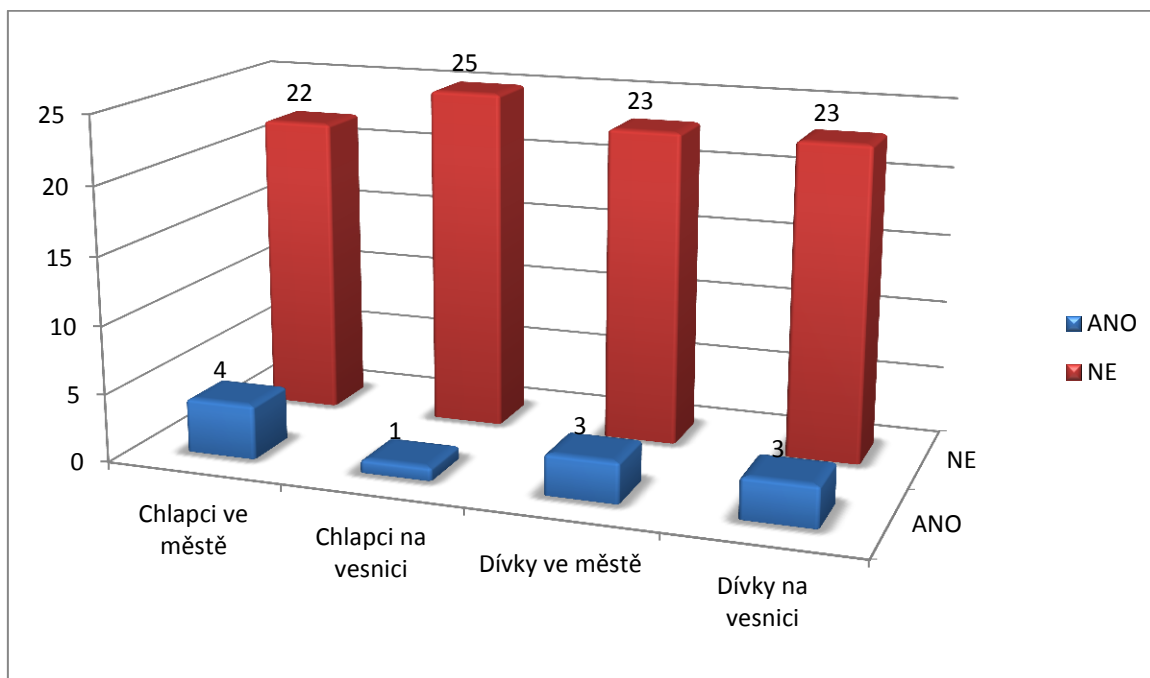
Graf č. 22: Znázornění výsledků dotazníkové otázky č. 17 (zdroj: Autor).

Grafické znázornění výsledků této otázky nám sděluje, že 5 dětí (4,81 %) by volily nejhorší variantu odpovědi, tedy útěk do školy, kde by celou událost sdělily svému učitelovi. Vznikla by tak velká časová prodleva mezi spáchaným skutkem a reakcí ze strany orgánů Policie České republiky. Druhá odpověď („Pokusím se sehnat nejbližšího dospělého člověka.“), kterou volilo 48 dětí (46,15 %), by byla správná za situace, že nemám při sobě mobilní telefon. Časová prodleva, která by vznikla po čas úsilí dítěte sehnat dospělou osobu, převyprávěním rizikové události a následném zavolání na policii, by byla opět obrovská. Správné jednání v popsané situaci, jestliže vlastním mobilní telefon, je rychlé zavolání na linku 158, kde se budu snažit celou událost policistům co nejlépe popsat. Je nutné, aby si dítě pokusilo zapamatovat co nejvíce detailů z této události, i když je vystaveno mnoha stresovým faktorům. Správnou odpověď volilo 51 dětí (49,04 %).

Otázka č. 18: „Už jsi byl takové nebo podobné události někdy přítomen (a)?

a) ANO

b) NE



Graf č. 23: Znáornění výsledků dotazníkové otázky č. 18 (zdroj: Autor).

Znáorněné grafické výsledky nám bohužel potvrzují, že děti jsou při své cestě vystaveny riziku únosu nebo jiného sociálně patologického jednání ze strany kriminálních a deviantních osob. 11 dětí (10,58 %) již bylo přítomno situaci popsané v otázce č. 17 předloženého dotazníku, 93 dětí (89,42 %) bylo této rizikové zkušenosti ušetřeno.

3.5 Verifikace zkoumaných věcných hypotéz

Realizací výzkumné části, která byla provedena dotazníkovou metodou, byl získán potřebný počet údajů pro rozhodnutí, zda se v úvodu výzkumu stanovené věcné hypotézy potvrdily či nikoliv.

➤ Verifikace věcné hypotézy č. 1

Předpokládám, že v identifikaci bezpečnostních rizik při cestě do školy není rozdíl mezi dětmi prvního stupně základní školy na vesnici a dětmi prvního stupně základní školy ve městě.

K potvrzení nebo vyvrácení hypotézy č. 1 byly využity dotazníkové výsledky otázek č. 5,6,7,8,9,10,11,12,13,14 a 16, z nichž byly získány tyto data – viz tabulka č. 3.

	ZŠ U Tenisu, Přerov		ZŠ Horní Moštěnice	
	Správné	Špatné	Správné	Špatné
Otázka č. 5	49	3	49	3
Otázka č. 6	48	4	45	7
Otázka č. 7	52	0	52	0
Otázka č. 8	48	4	49	3
Otázka č. 9	50	2	52	0
Otázka č. 10	48	4	45	7
Otázka č. 11	49	3	46	6
Otázka č. 12	49	3	45	7
Otázka č. 13	36	16	34	18
Otázka č. 14	46	6	42	10
Otázka č. 16	44	8	46	6
Celkem	519	53	505	67
Uvedeno v %	90,73 %	9,27 %	88,29 %	11,71 %

Tabulka č. 3 – přehled odpovědí dětí základních škol Horní Moštěnice a U Tenisu

(zdroj: Autor).

Dle dosažených výsledků je nutno konstatovat, že věcná hypotéza č. 1 **nebyla potvrzena**. Děti prvního stupně Základní školy U Tenisu, Přerov, identifikují o 2,44 % bezpečnostní rizika při cestě do své školy lépe než děti Základní školy Horní Moštěnice.

Tato skutečnost je pravděpodobně způsobena větším dopravním provozem a větším pohybem lidí ve městě, tudíž se městské děti při své cestě do školy nebo školského zařízení dostávají častěji do rizikových situací, na které vlivem předchozích zkušeností jsou schopny již lépe reagovat oproti dětem z vesnic, kde tento provoz není tak výrazný.

➤ Verifikace věcné hypotézy č. 2

Předpokládám, že dívky prvního stupně základní školy jsou schopny více identifikovat hrozící rizikové faktory než chlapci prvního stupně základní školy.

K potvrzení nebo vyvrácení hypotézy č. 2 byly opět využity dotazníkové výsledky otázek č. 5,6,7,8,9,10,11,12,13,14 a 16, z nichž byly získány tyto data – viz tabulka č. 4.

	DÍVKY		CHLAPCI	
	Správné	Špatné	Správné	Špatné
Otázka č. 5	50	2	48	4
Otázka č. 6	47	5	46	6
Otázka č. 7	52	0	52	0
Otázka č. 8	50	2	47	5
Otázka č. 9	52	0	50	2
Otázka č. 10	48	4	45	7
Otázka č. 11	48	4	47	5
Otázka č. 12	50	2	44	8
Otázka č. 13	40	12	30	22
Otázka č. 14	46	6	42	10
Otázka č. 16	44	8	46	6
Celkem	527	45	497	75
Uvedeno v %	92,13 %	7,87 %	86,89 %	13,11 %

Tabulka č. 4 – přehled odpovědí dívek a chlapců (zdroj: Autor).

Z tabulky č. 4 je patrné, že tato věcná hypotéza č. 2 **byla potvrzena**, dívky prvního stupně testovaných základních škol byly schopny o 5,24 % více než chlapci identifikovat hrozící rizikové faktory. Lze usuzovat, že dívky jsou opatrnější a snaží se vyhnout rizikovým projevům ze strany vnějšího okolí.

➤ **Verifikace věcné hypotézy č. 3**

Předpokládám, že děti prvního stupně základní školy na vesnici identifikují spíše dopravní rizika než kriminální, u dětí prvního stupně základní školy ve městě tomu bude naopak.

K potvrzení nebo vyvrácení věcné hypotézy č. 3 byly taktéž využity dotazníkové výsledky otázek č. 5,6,7,8,9,10 a 11 pro oblast dopravy a otázky č. 12,13,14 a 16 pro oblast kriminality, z nichž byly získány následující data – viz tabulka č. 5 a tabulka č. 6.

	ZŠ U Tenisu, Přerov		ZŠ Horní Moštěnice	
	Správné	Špatné	Správné	Špatné
Otázka č. 5	49	3	49	3
Otázka č. 6	48	4	45	7
Otázka č. 7	52	0	52	0
Otázka č. 8	48	4	49	3
Otázka č. 9	50	2	52	0
Otázka č. 10	48	4	45	7
Otázka č. 11	49	3	46	6
Celkem	344	20	338	26
Uvedeno v %	94,51 %	5,49 %	92,86 %	7,14 %

Tabulka č. 5 – přehled odpovědí týkajících se rizikového chování v **dopravě** (zdroj: Autor).

	ZŠ U Tenisu, Přerov		ZŠ Horní Moštěnice	
	Správné	Špatné	Správné	Špatné
Otázka č. 12	50	2	44	8
Otázka č. 13	40	12	30	22
Otázka č. 14	46	6	42	10
Otázka č. 16	44	8	46	6
Celkem	180	28	162	46
Uvedeno v %	86,54 %	13,46 %	77,88 %	22,12 %

Tabulka č. 6 – přehled odpovědí týkajících se rizika z pohledu **kriminality** (zdroj: Autor).

Vyhodnocením získaných údajů, zaznamenaných ve výše uvedené tabulce č. 5 a tabulce č. 6, bylo zjištěno, že věcná hypotéza č. 3 taktéž **nebyla potvrzena**. Děti prvního stupně obou základních škol identifikují spíše dopravní rizika než kriminální. U dětí ZŠ U Tenisu, Přerov je rozdíl v identifikaci dopravních a kriminálních rizik 7,97 %, u dětí ZŠ Horní Moštěnice je tento rozdíl skoro o polovinu vyšší - 14,98 %. Toto může být způsobeno mnohem vyšší četností dopravních excesů, které děti vnímají při své cestě do školy, která převyšuje počet ostatních sociálně patologických jevů, se kterými se děti prvního stupně základní školy doposud setkaly nebo mohly setkat.

3.6 Návrhy možného doplnění primárního preventivního působení

Získané výsledky z provedeného výzkumu ukazují, že většina dětí prvního stupně výše uvedených základních škol by volila vhodnou reakci při výskytu rizikového sociálně patologického jevu, tudíž se zdá být preventivní působení ze strany rodičů, pedagogických pracovníků a ostatních institucí, které se na primární prevenci podílejí, efektivní, ale taktéž bylo zjištěno, že část dětí by se riziku ať vědomě či nevědomě vystavila, proto by bylo vhodné toto působení doplnit nebo zlepšit.

Z hlediska dopravní prevence bych navrhl zařadit do výuky dětí mladšího školního věku projekt Ministerstva dopravy České republiky pod názvem „Máme zelenou“ (veřejně dostupnou na internetové adrese www.mamezelenou.cz), kdy se jedná o interaktivní preventivní program určený dětem předškolního a mladšího školního věku, který zábavnou formou seznamuje s tematikou: Dopravní prostředky; Na chodníku; Jdu po silnici; Musím být vidět; Bezpečná hra; Přejíždíme ulici; Jsem malý cyklista; Jedu autem. Výukové animace jsou doplněny zábavnými pexesy, omalovánkami a puzzlem – viz Obrázek č. 2. Vzhledem k současnému trendu (bohužel) „počítačových dětí“ se domnívám, že by děti tato forma velmi zaujala, preventivní pracovník by vhodnými vstupy mohl tuto činnost řídit, koordinovat a potřebnými informacemi doplňovat.



Obrázek č. 2: Preventivní program MD ČR (zdroj: www.mamezelenou.cz).

Dle získaných informací z výzkumu bylo taktéž zjištěno, že děti se nejvíce o hrozícím nebezpečí dozvědí z úst rodičů a taktéž, že tyto mají největší strach z únosu své osoby. V této oblasti bych navrhl začlenit do minimálního preventivního programu, u dětí nejen prvního, ale i druhého stupně každé základní školy, přednášku doplněnou modelovou situací na téma

„Předcházení rizik únosu dítěte a vhodná/efektivní obrana při pokusu o únos“, která by byla realizována pracovníky Policie České republiky, zabývajícími se problematikou této trestné činnosti, samozřejmě za podpory pracovníka pedagogicko psychologické poradny. Jelikož děti, jak již bylo výše sděleno, nejvíce informací získávají od rodičů, pokusil bych se tuto přednášku realizovat např. ve večerních hodinách i pro rodiče žáků základní školy, domnívám se, že by měli spoustu dotazů i poznatků k problematice tohoto sociálně patologického jevu.

ZÁVĚR

Tato bakalářská práce s názvem „**Bezpečná cesta dítěte do školy a možnosti prevence**“ byla vytvořena s cílem přiblížit možná rizika, se kterými se dítě prvního stupně základní školy nebo školského zařízení může setkat při své cestě do tohoto vzdělávacího zařízení, dalším cílem bylo zjištění skutečnosti, zda jsou tyto děti v mladším školním věku vůbec schopny rizikové jednání identifikovat a v neposlední řadě bylo cílem navrhnout vhodnou preventivní činnost, která by se v rámci stanovené Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu MŠMT na období 2009-2012 zaměřila na snížení konkrétních rizik sociálně patologických jevů v oblasti dopravy a kriminality, zjištěných dle dotazníkového výzkumu této práce.

Práce je rozdělena na tři okruhy. První okruh práce je zaměřen na charakteristiku vývojového období mladšího školního věku, ve kterém se nacházejí žáci prvního stupně základních škol, zde jsou popsány základní kognitivní, psychosomatické, emocionální a sociální souhrny znaků dítěte v uvedeném období.

Druhý okruh poukazuje na některá reálná hrozící rizika, se kterými se dítě může setkat během své přepravy do školy, jsou zde vyzdvížena rizika při pěší, hromadné a automobilové přepravě a rizika z oblasti kriminality.

Třetí okruh je praktickou částí této práce. Obsahuje výzkum, který byl realizován na stanoveném vzorku dětí prvního stupně základní školy na vesnici a ve městě, konkrétně na ZŠ Horní Moštěnice a ZŠ U Tenisu, Přerov. Výzkum byl zaměřen na potvrzení či vyvrácení těchto tří věcných hypotéz:

➤ **Věcná hypotéza č. 1**

Předpokládám, že v identifikaci bezpečnostních rizik při cestě do školy není rozdíl mezi dětmi prvního stupně základní školy na vesnici a dětmi prvního stupně základní školy ve městě.

➤ **Věcná hypotéza č. 2**

Předpokládám, že dívky prvního stupně základní školy jsou schopny více identifikovat hrozící rizikové faktory než chlapci prvního stupně základní školy.

➤ **Věcná hypotéza č. 3**

Předpokládám, že děti prvního stupně základní školy na vesnici identifikují spíše dopravní rizika než kriminální, u dětí prvního stupně základní školy ve městě tomu bude naopak.

Kvantitativní dotazníkovou metodou byla věcná hypotéza č. 2 potvrzena a věcné hypotézy č. 1 a 3 vyvráceny. Bylo zjištěno, že děti základní školy z města identifikují riziková

nebezpečí více než děti základní školy na vesnici, taktéž se podařilo zjistit, že dívky jsou v této oblasti vnímavější než chlapci a neposlední řadě bylo zjištěno, že děti obou základních škol vnímají rizikové projevy sociálně patologických jevů více v oblasti silniční dopravy než v oblasti kriminality. Následně byly navrženy možné činnosti preventivního působení pedagogických pracovníků ve výše uvedených základních školách.

Stanovené cíle byly touto prací splněny, velmi pozitivní bylo zjištění, že převážná část dětí je schopna identifikovat riziková chování a je schopna při jejich výskytu adekvátně reagovat. Část této kladné reakce je však negativně poznamenána skutečností, že i některé tyto „malé“ děti mladšího školního věku se s projevy sociálně patologických jevů již setkaly nebo zaznamenaly jejich výskyt.

Při zpracování bakalářské práce bylo mimo jiné využito i autorových poznatků získaných z 15 leté praktické činnosti v oblasti pořádkové služby u Policie České republiky a dále ze statických údajů MV ČR, které bylo možno zveřejnit – viz oblast dopravních rizik.

Bakalářská práce může být především přínosem pro školní metodiky prevence základních škol, jejichž žáci se zúčastnili výzkumu. Tito se mohou na základě výsledků jednotlivých otázek dotazníku zaměřit na konkrétní oblasti ve své preventivní činnosti a efektivně tak primárně působit na děti, které budou následně lépe připraveny na rizikové projevy ze strany dnešní uspěchané, „více nezdravé“, společnosti. Tyto výsledky mohou dále prezentovat na vyšších organizačních stupních primární preventivní činnosti. Práce může být využita i osobou autora, při realizovaných preventivních akcích ze strany Policie České republiky, kterých se v nepravidelných intervalech osobně zúčastňuje.

Seznam použité literatury

- LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006, 368 s. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1284-9.
- NEŠPOR, Karel. *Metodika prevence ve školním prostředí*. Praha: Fontis pro MŠMT, 2003, 39 s.
- PETROVÁ, Alena. Období mladšího školního věku. In *Přehled vývojové psychologie*. 2. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2008, 175 s. ISBN 978-80-244-2141-4.
- PŘÍHODA, Václav. *Ontogeneze lidské psychiky*. I-IV. 1. vyd. Praha: SPN, 1974. ISBN 14-429-74.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2005, 467 s. ISBN 80-246-0956-8.

Legislativní zdroje MŠMT ČR

Metodické doporučení k primární a sekundární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, Praha: MŠMT ČR 2010.

Strategie prevence rizikových projevů chování u dětí a mládeže v působnosti resortu MŠMT na období 2009-2012, Praha: MŠMT ČR 2009.

Internetové zdroje

<http://www.ibesip.cz/Temata/Deti/Cesta-do-skoly>

<http://www.stopnasili.cz/verejnost/dn-pro-pedagogy-a-vychovne-poradce-zs/prevence-a-prace-se-tridou-mladsi-zaci.html>

<http://zstenis.com/zakladni-informace-2>

http://www.urazneninahoda.cz/dokumenty/unb_brozura_rizikove_chovani.pdf

<http://www.mamezelenou.cz/>

Seznam zkratek

Apod.	-	A podobně
Č.	-	Číslo
MD ČR	-	Ministerstvo dopravy České republiky
MŠMT ČR	-	Ministerstvo školství, tělovýchovy a mládeže České republiky
MV ČR	-	Ministerstvo vnitra České republiky
Např.	-	Například
Tzn.	-	To znamená
ZŠ	-	Základní škola

Seznam tabulek, obrázků a grafů

Tabulka č. 1: Dopravní nehody za účasti dětí – chodců za období 2009-2011.

Tabulka č. 2: Počet žáků jednotlivých tříd podílejících se na realizaci výzkumu.

Tabulka č. 3 – přehled odpovědí dětí základních škol Horní Moštěnice a U Tenisu.

Tabulka č. 4 – přehled odpovědí dívek a chlapců.

Tabulka č. 5 – přehled odpovědí týkajících se rizikového chování v dopravě.

Tabulka č. 6 – přehled odpovědí týkajících se rizika z pohledu kriminality.

Obrázek č. 1: Viditelnost řidiče v závislosti na zvoleném oblečení.

Obrázek č. 2: Preventivní program MD ČR.

Graf č. 1: Dopravní nehody za účasti dětí - chodců do 15 let.

Graf č. 2: Dopravní nehody za účasti dětí – chodců do 15 let (lehké zranění).

Graf č. 3: Dopravní nehody přímo způsobené chodci v období 2009-2011.

Graf č. 4: Dopravní nehody s účastí dětí - spolujezdců do 15 let.

Graf č. 5: Dopravní nehody s účastí dětí – spolujezdců do 15 let.

Graf č. 6: Znázornění výsledků dotazníkové otázky č. 1.

Graf č. 7: Znázornění výsledků dotazníkové otázky č. 2.

Graf č. 8: Znázornění výsledků dotazníkové otázky č. 3.

Graf č. 9: Znázornění výsledků dotazníkové otázky č. 4.

Graf č. 10: Znázornění výsledků dotazníkové otázky č. 5 – doprava.

Graf č. 11: Znázornění výsledků dotazníkové otázky č. 6 – doprava.

Graf č. 12: Znázornění výsledků dotazníkové otázky č. 7 – doprava.

Graf č. 13: Znázornění výsledků dotazníkové otázky č. 8 – doprava.

Graf č. 14: Znázornění výsledků dotazníkové otázky č. 9 – doprava.

Graf č. 15: Znázornění výsledků dotazníkové otázky č. 10 – doprava.

Graf č. 16: Znázornění výsledků dotazníkové otázky č. 11 – doprava.

Graf č. 17: Znázornění výsledků dotazníkové otázky č. 12 – kriminalita.

Graf č. 18: Znázornění výsledků dotazníkové otázky č. 13 – kriminalita.

Graf č. 19: Znázornění výsledků dotazníkové otázky č. 14 – kriminalita.

Graf č. 20: Znázornění výsledků dotazníkové otázky č. 15.

Graf č. 21: Znázornění výsledků dotazníkové otázky č. 16 – kriminalita.

Graf č. 22: Znázornění výsledků dotazníkové otázky č. 17.

Graf č. 23: Znázornění výsledků dotazníkové otázky č. 18.

Seznam příloh

Příloha č. 1: Dotazník použitý při výzkumu u dětí na základních školách

Příloha č. 1: Dotazník použitý při výzkumu u dětí na základních školách

Jsem: a) dívka b) chlapec

Ročník třídy:

1. Jakým nejčastějším způsobem přicházíš do své školy?
 - a) *Celou cestu chodím pěšky sám/sama nebo společně s kamarády*
 - b) *Do školy mě doprovázejí rodiče nebo jiný dospělý člověk*
 - c) *Část cesty jedu sám/sama nebo s kamarády dopravním prostředkem (autobusem/vlakem) a část cesty jdu/jdeme pěšky*

2. Slyšel jsi někdy o nebezpečích, které na tebe při cestě do školy mohou číhat a kde ses o těchto nejvíce dozvěděl?
 - a) *Slyšel, nejvíce mi o nich řekli rodiče*
 - b) *Slyšel, nejvíce mi o nich řekli učitelé/učitel*
 - c) *Slyšel, nejvíce mi o nich řekli jiní při přednáškách (např. policisté, zdravotníci, hasiči)*
 - d) *Neslyšel jsem o žádných nebezpečích*

3. Které z těchto možných nebezpečí považuješ za největší? (zaškrtni pouze jedno)
 - a) *Může mě na silnici srazit automobil nebo jiný dopravní prostředek*
 - b) *Starší nebo silnější spolužáci (nebo i jeden spolužák) si na mě mohou počkat a zbit mě nebo mi něco vzít (např. svačinu)*
 - c) *Někdo mě může unést nebo někam odlákat*

4. Víš, co to jsou bezpečnostní reflexní prvky, které se používají na oblečení?
 - a) *NE, nevím, ještě jsem o nich neslyšel*
 - b) *ANO, jsou to doplňky na oblečení nebo ostatních věcech, které odrážejí světlo*

5. Jak se zachováš, když chceš přejít přes silnici a vidíš, že se přibližuje vozidlo?
 - a) *Rychle přeběhnu silnici, protože to určitě stihnu*
 - b) *Počkám, až vozidlo projede a potom silnici přeжду*

6. Které vozidlo si myslíš, že zastaví dříve?
 - a) *Velké nákladní*
 - b) *Malé osobní*

7. Za jakého počasí si myslíš, že se bude vozidlu lépe brzdít?
 - a) *Když bude pršet nebo sněžit*
 - b) *Když bude sucho a svítit sluníčko*

8. Kde je nejvhodnější přejít silnici?
- a) *Nevím, přejdu silnici tam, kde to mám nejbliže na druhou stranu*
 - b) *Na vyznačeném přechodu pro chodce, i když si musím kousek cesty zajít*
9. U přechodu pro chodce zastavilo vozidlo a řidič ti ukazuje, že můžeš přejít silnici, musíš ještě dávat na něco pozor?
- a) *NE, nemusím, už mi nic nehrozí*
 - b) *ANO, musím dávat pozor stále, může mě ohrozit i jiný řidič*
10. Stojíš u přechodu pro chodce, kde se přecházení řídí zeleným a červeným panáčkem, v tomto okamžiku svítí ČERVENÝ, ale nikde nevidíš, že by se přibližovalo auto, jak se zachováš, když zrovna spěcháš do školy, protože jdeš pozdě?
- a) *Rychle přeběhnu silnici, abych nemusel dlouho čekat, stejně nejede žádné auto*
 - b) *Počkám, až naskočí zelený panáček, i když přijdu do školy později*
11. Chceš přejít přes silnici a v dáli slyšíš, že se přibližuje nějaké vozidlo, které má zapnutou sirénu (houká), jak se zachováš?
- a) *Co nejrychleji přeběhnu silnici*
 - b) *Jestliže jsem na přechodu pro chodce a svítí zelený panáček, tak cestu v klidu přejdu*
 - c) *I když svítí zelený panáček, počkám, jestli houkající vozidlo nejede mým směrem a potom, co vozidlo projede nebo ho už neslyším, přejdu silnici*
12. Při cestě do školy vedle tebe zastaví vozidlo a jeho řidič ti nabídne, že tě odveze do školy, co uděláš?
- a) *Nasednu do auta a svezu se, abych byl (a) ve škole dříve*
 - b) *Řidiči poděkuji za nabídku, ale půjdu raději v klidu dál pěšky*
 - c) *Vůbec se nebudu s tímto řidičem bavit a zrychlím krok, případně se připojím k jinému dítěti, které jde taktéž do školy*
13. Při cestě do školy tě zastaví neznámý pán/paní, kteří ti slíbí odměnu (např. peníze nebo bonbóny) za to, že jim ukážeš cestu na vlakové nádraží, jak se zachováš?
- a) *Doprovodím je na nádraží, abych si mohl za peníze něco koupit*
 - b) *Omluvím se, že nemohu, protože spěchám do školy*
 - c) *Nebudu se s nimi raději vůbec bavit*

14. Jak by ses zachoval (a), kdyby ti někdo při cestě do školy nabídnul cigaretu, alkohol nebo drogu?

- a) *Pro jednou bych to zkusil (a), nemůže se nic stát*
- b) *Nabídku bych odmítl (a) a o této příhodě bych ve škole řekl svému učiteli nebo doma rodičům*
- c) *Nabídku bych odmítl (a), o příhodě bych nikomu nic neřekl*

15. Už se ti při cestě do školy stalo, že ti někdo cigaretu, alkohol nebo drogu nabídnul?

- a) *ANO, nabídnul mi cigaretu*
- b) *ANO, nabídnul mi alkohol*
- c) *ANO, nabídnul mi drogu*
- d) *NE, ještě se mi toto nestalo*

16. Při cestě do školy potkáš kamaráda/kamarádku, kteří ti řeknou, že místo školy potřebují jít do obchodu koupit pro svou mámu dárek k narozeninám a poprosí tě, ať jim jdeš s nákupem pomoci, jak se zachováš?

- a) *Půjdu jim pomoci, učivo ve škole hravě doženu*
- b) *Odmítnu kamaráda/kamarádku a půjdu raději do školy*

17. Jak by ses zachoval (a), kdybys při cestě do školy viděl (a) svého kamaráda nebo kamarádku, jak je chce někdo násilím vtáhnout do auta a oni volají o pomoc?

- a) *Utíkal bych rychle do školy a tam vše řekl svému učiteli/učitelce*
- b) *Pokusím se sehnat nejbližšího dospělého člověka, např. tím, že zazvoním na zvonek nejbližšího domu, a tomu řeknu, co se stalo (co jsem viděl)*
- c) *Pokud mám u sebe mobilní telefon, ihned zavolám na policii a popíši, co se stalo, jestliže mobilní telefon nemám, zachovám se podle některé z výše uvedených možností*

18. Už jsi byl takové nebo podobné události někdy přítomen (a)?

- a) *ANO*
- b) *NE*